

125280 - 5

**ULUSAL GAZETELERDE YER ALAN
HABER FOTOĞRAFLARINDA
KADIN PROFİLİ**

Şenay BÜYÜKCAN
(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir-1998

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
İLKOKUL

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ULUSAL GAZETELERDE YER ALAN
HABER FOTOĞRAFLARINDA
KADIN PROFİLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şenay BÜYÜKCAN

Danışman: Doç. Dr. Filiz SEÇİM

ESKİŞEHİR

Ocak - 1998

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZET

Bu araştırma, 11-25 Aralık 1995 tarihleri arasında yayınlanan Cumhuriyet, Hürriyet, ve Zaman gazetelerinde yer alan haber fotoğraflarında, kadının nasıl tanımlandığını ve yine aynı gazetelerde yer alan haber fotoğraflarında kadının önemi, durumu ve nasıl sunulduğuyula anlatılmak isteneni belirlemektedir. Ayrıca bu araştırmada, incelenen gazetelerde kullanılan haber fotoğraflarında, erkek fotoğrafları ile kadın fotoğraflarının sunum biçimleri arasında fark olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde gazetelerin kitle iletişim aracı olarak işlevleri, fotoğrafın gücü ve önemi, Türk kadınının kimliği ve kitle iletişim araçlarında kadın olgusu üzerinde durulmuştur. Haber fotoğraflarının görsel ve içerik etkileri yine bu bölümde ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise yapılan araştırma yöntemi üzerinde durulmuş, araştırma yöntemi olarak belirlenen tarama modeli ve içerik analizi ile ilgili uygulamalar açıklanmıştır. Araştırmada incelenen gazetelerin ilk, politika, magazin ve spor sayfaları ele alınmış, incelenen haber fotoğrafları üzerine kategoriler belirlenmiş ve tablolar çıkarılmıştır.

Üçüncü bölümde araştırmanın bulgularına ve bunların yorumlarına yer verilmiştir.

Sonuç olarak, incelenen haber fotoğraflarında, kadının portresi belirlenmiş ve erkek fotoğrafları ile kadın fotoğraflarının sunum biçimleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

ABSTRACT

This study is determining how woman is explained in the news photos that are published between 11-25 December 1995 in Cumhuriyet, Hürriyet and Zaman newspaper and also determining the news photos of importance of woman , situation and how they are presented by this newspapers. In this study, it is also searched that if there is a difference between the presentation way of the man and woman photos.

The first part of this study is about newspaper functions as mass communication media, the power and importance of photography , the identity of the Turkish woman and the fact of woman on the mass communication media. The news photos' visual and contents effects is also handed in this part.

The second part is about the study method selected, the applications related with the search method and contents analysis which selected as the study method are explained. The first, politics, magazine and sport pages of the newspapers are examined and categories are defined and tables are created on these examined news photos.

In the third part the findings of the study and their comments are placed.

As a result, in the examined news photographs, the portrait of woman is defined and the meaningful differences are founded between the presentation way of man and woman photos.

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUN.....	4
1. GAZETE.....	8
1.1. Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete.....	8
1.2. Gazetenin Önemi ve İşlevleri.....	9
2. FOTOĞRAF.....	13
2.1. Fotoğraf ve Tanımı.....	13
2.2. Fotoğrafın Gücü ve Önemi.....	15
2.3. Fotoğraf Kriterleri.....	16
2.3.1. Genel Fotoğraf Kriterleri.....	17
2.3.1.1. Kompozisyon.....	18
2.3.1.1.1. Belirginlik.....	19
2.3.1.1.2. Bütünlük.....	20
2.3.1.1.3. Yaşam Ögesi	21
2.3.1.2. Fotoğraf Dili.....	22
2.4. Basın Fotoğrafçılığı.....	24
2.4.1. Basın Fotoğrafı Kriterleri.....	25
2.4.1.1. Mesaj Niteliği.....	26
2.4.1.2. An.....	26
2.5. Haber Fotoğrafı.....	26
2.6. Basında Görüntü Okuma.....	28
2.7. Basında Fotoğraf Çeşitleri.....	29

2.7.1.Foto Röportaj.....	30
2.7.2.Spor Fotoğrafçılığı.....	32
2.7.3.Portre Fotoğraf.....	33
2.7.4.Polisiye Olay Fotoğrafı.....	35
3.KADIN.....	36
3.1.İslamiyet ve Türk Kadını.....	36
3.2.Osmanlı Dönemi ve Türk Kadını.....	39
3.3.Cumhuriyet Dönemi ve Türk Kadını.....	42
3.4.Günümüzde Türk Kadını.....	45
3.4.1.Kitle İletişim Araçları ve Kadın.....	47
AMAÇ.....	51
ÖNEM	51
VARSAYIM.....	52
SINIRLILIKLAR.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM.....	54
Evren ve Örneklem.....	55
Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM.....	60
SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA.....	96

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 :	İncelenen Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Haber Sayısına Göre Fotoğraf Dağılımı.....	63
Tablo 2:	İncelenen Gazetelerin Politika Sayfalarında Yer Alan Haber Sayısına Göre Fotoğraf Dağılımı.....	64
Tablo 3:	İncelenen Gazetelerin Magazin Sayfalarında Yer Alan Haber Sayısına Göre Fotoğraf Dağılımı.....	65
Tablo 4:	İncelenen Gazetelerin Spor Sayfalarında Yer Alan Haber Sayısına Göre Fotoğraf Dağılımı.....	66
Tablo 5:	İncelenen Tüm Haber Fotoğraflarının, İncelenen Sayfalara Göre Dağılımı.....	67
Tablo 6:	İncelenen Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan Haber Fotoğraflarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	69
Tablo 7:	İncelenen Gazetelerin Politika Sayfalarında Yer Alan Haber Fotoğraflarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	70
Tablo 8:	İncelenen Gazetelerin Magazin Sayfalarında Yer Alan Haber Fotoğraflarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	71
Tablo 9:	İncelenen Gazetelerin Spor Sayfalarında Yer Alan Haber Fotoğraflarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	72
Tablo 10:	İncelenen Sayfaların (Birinci, Politika, Magazin,Spor) Tamamına (15Günlük) Göre Cinsiyet Dağılımı.....	73
Tablo 11:	İncelenen Gazetelerde Haber Fotoğraflarının Konulara Göre Dağılımı.....	75
Tablo 12:	Cumhuriyet Gazetesinde İncelenen Sayfalarda ki, Haber Fotoğraflarının Konulara Göre Cinsiyet Dağılımı.....	77

Tablo 13:	Hürriyet Gazetesinde İncelenen Sayfalarda ki, Haber Fotoğraflarında Konulara Göre Cinsiyet Dağılımı.....	79
Tablo 14:	Zaman Gazetesinde İncelenen Sayfalarda ki, Haber Fotoğraflarında Konulara Göre Cinsiyet Dağılımı.....	80
Tablo 15:	İncelenen Haber Fotoğraflarında Kadının Tanımladığı Konumlar.....	83
Tablo 16:	Cumhuriyet Gazetesinde İncelenen Haber Fotoğraflarında, Kadının Yer Aldığı Fotoğraflarda Kadının Sunumu.....	85
Tablo 17:	Hürriyet Gazetesinde İncelenen Haber Fotoğraflarında, Kadının Yer Aldığı Fotoğraflarda Kadının Sunumu.....	87
Tablo 18:	Zaman Gazetesinde İncelenen Haber Fotoğraflarında, Kadının Yer Aldığı Fotoğraflarda Kadının Sunumu.....	89

GİRİŞ

Medyanın gücü tartışılmaz bir gerçektir. Medyanın bu gücü, dünya görüşümüzün şekillendirilmesi, düşünce ve fikirlerimizin temel kaynağı olabilmesi gerçeğinde yatmaktadır.¹

Gazete diğer kitle iletişim araçları içerisinde farklı bir konuma sahiptir. Özellikle biriktirilip saklanabilmesi, belgesel gazete niteliğini ön plana çıkarırken, her gün satın alınması da gazeteyi diğer kitle iletişim araçlarından ayıran başka bir özelliğidir.

Demokratik toplumlar için önemli bir güç olarak kabul edilen basın, kamuoyu oluşturması nedeniyle farklı çevrelerce belirli amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarında verilen haberler, belirli bir süre içinde akıp giderken, gazetede yer alan haberler kalıcıdır. Gazete okuru, gazetesini daha geniş bir zaman diliminde okuyabildiği için, haber ve fotoğrafları daha rahat algılayıp, anlayabilir.

Bu nedenle, gazetede yer alan haber ve fotoğrafların daha etkili olduğu savunulur. Bu da, gazete haberinin özellikle de fotoğrafının önemini ortaya koymaktadır. Gazete fotoğrafı bu kadar önemli bir konum edinince, yayımlanan fotoğrafların biçim ve içeriği de ayrı bir önem kazanmaktadır.

Gazeteler fotoğraf yayımlayabildikleri ve bu nedenle görsel boyuta sahip oldukları için, daha çabuk haber verebilen radyodan farklı bir özelliğe sahiptir. Fakat televizyonun yayına başlaması, gazeteleri televizyon ile rekabet ortamına itmiştir. Bu rekabet ortamında gazeteler

¹ Greame BURTON. *Görünenden Fazlası*, Alan Yayıncılık, Birinci Basım, İstanbul, 1995, s.11

televizyondan daha ayrıntılı haber ve fotoğraf vererek tirajlarını korumaya çalışmış,* bir süre sonra da renkli fotoğraf kullanmaya başlayarak görselliği ön plana çıkarmaya başlamışlardır.**

Bu dönemde gazetelerin okuyucu kaybetme korkusu ile kolay okunabilir gazete çıkarmak ve daha çok görsel malzeme kullanmak biçiminde farklılık yaratmaya çalıştığı düşünülebilir.

Gazete piyasasındaki hareketlenme ve gazete sayılarındaki artışla birlikte Türk basın hayatında haftalık haber dergileri basında yer alırken, dünyadaki pek çok örneğinde de olduğu gibi boyalı basın çıplak kadın fotoğraflarıyla tiraj tuttururken, haber dergilerinin bir kısmı da satışlarının başarısı, kadını ve cinselliği ve metaforik bir imge olarak kullanmadaki maharetlerine bağlıdır.²

Kişi ve toplum yaşayışı üzerinde bu kadar güçlü olan medya iletilerini gönderirken bir çok "meta" lardan, basmakalıp tanımlamalardan dar çerçeveler içinde fazlasıyla yararlanmaktadır. "Kadın" bahsedilen bu "meta" lardan birisidir ve en çok kullanılanıdır. Özellikle gazetede yer alan fotoğraflarda, kadınlar belli kalıplar içinde gösterilmektedir. Oysa değişen toplum yapısı içinde kadının aile ve toplum içindeki rol ve statüleri de değişmektedir.

Türkiye'de son on yıl içerisinde kitle iletişim araçları kanalıyla kadınlar üzerine söz söylemek yaygınlaşıyor. 1980'lerde aylık kadın ve erkek dergilerinin sayısında eskiye oranla önemli bir artış gözlenirken,

* Gazete ve televizyon rekabeti ABD ve Avrupa'da 1950'lerde, Türkiye'de 1970'de başlamıştır. Renkli, fotoğraf kullanımı Avrupa'da 1970'lerde Türkiye'de 1980'lerde başlamıştır. Türkiye sözlü kültürden yazılı kültüre tam geçmeden yeniden sözlü kültüre (TV) geçmiştir.

** Times, Guardian gibi ciddi gazeteler için geçerli olmayıp, bulvar basını için söz konusudur.

² Şirin TEKELİ. "1980'lerin Türkiye'sinde Kadınlar", *Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sinde*

Kadın, Der: Şirin TEKELİ, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990, s. 232

yine ilk kez bu dönemde televizyonda kadınlar için özel programlar devreye girmiştir.

Ancak, basında kadınlar üzerine söz söylemenin çok yaygınlaşması bu alanda var olan "kadının basında yer alış biçimi" sorununun kalkıyor olduğunun bir göstergesi olamaz.

Bunun da en iyi göstergesi çeşitli yayın organlarında yer alan haber ve fotoğraflarda kadınların uç noktalarda değerlendirilmesidir. Bir kısmında "fedakar anne", "sadık iyi eş" kalıplarında iken yaygın bir biçimde "cinsellikleriyle" varolabilmeleridir. Böylelikle kadın medyada ana hatlarıyla pasif, kolayca el konulabilir, hükmedilir, parçalarına ayrılıp çeşitli amaçlar için kullanılabilir, seyredilebilen bir cinsel olgu haline dönüşür.³

Tüm bunlara göre, kadın kimliklerinin basında kalıcı ve belirleyici bir yere sahip olması açısından bu çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

Gazetelerin görsel malzemeye yönelmeleriyle , özellikle de kadının haber fotoğraflarında cinsellikleriyle yer almalarıyla haber fotoğraflarının biçim ve içeriklerinde kadının yer alışında iyi ya da kötü yönde bir değişme olup olmadığı önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde kullanılan haber fotoğraflarında kadın profilini ortaya çıkarmaktır.

³ TEKELİ, s.213

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUN

Günümüzde medyada insanın ilgisini çekme olgusu, egemen görüştür. Her gün ortaya çıkan yeni konular ise insanın ilgisini çekmeye yöneliktir. Gazetecilikte ise, "insanın ilgisi nasıl çekilir?" sorusuna kamunun ilgisine yönelme şeklinde yanıt aranmaktadır.

Gazetecilikte insanın ilgisini çeken konuların artması içerik ve sunuş şekillerine değişiklik getirmiştir. Renkli habere kayısta bir gelişme gözlenerek, yer alan haberlerde fotoğraf kullanımıyla görsellik ön plana çıkmıştır.

Haber fotoğrafları okuyucunun gözünü yakalayabilmek için haber parçalarının arasındadır ve beraberindeki bir hikayeyi yorumlayan okuyucunun bir hüküm veya karar vermesinden önce bilmesi gereken şartları tespit etmeye yardım eder. Bir fotoğraf beraberindeki bir hikayeyi okumayan okuyucunun gözünü yakalayabilir.

Gazeteler, yaşamdaki konu ve olayları olduğu gibi gösterme özüne sahip olmalıdır ve işledikleri fotoğraflar bunu yansıtmalıdır. Sunumdaki herhangi bir dengesizlik bilindiği gibi olaylara dayanan beyanların bir şekilde gerçekten uzaklaştırılacağını gösterecektir. Düzenli gazete okumayan ya da gazetelerdeki hikayelerin çoğunu okumaya zaman ayırmayan insanlar, fotoğrafları gözden geçirirler ve bazen onlar için, fotoğrafların bazı insanların karşı karşıya bırakıldıkları dünya olaylarının tek sunumu olduğunu kabul etmek mantıklıdır. Bu faktörler gazetelerdeki

fotoğrafları imkan dahilinde bilgi nakledicileri ve davranış şekillendiricileri yapar. Bu görünüşe göre de haber fotoğraflarında kadınlar toplumda tasvir ettikleri durumu yansıtmalıdır.

Geçmişe göre daha artan boyutlarda, haberlerde, reklamlarda, fotoğraflarda ve köşe yazılarında kadına rastlıyoruz. Ama burada önemli olan kadının basında ne kadar yer aldığı değil, yer alış biçimi ve niteliğidir.

"...Derler ki, dünyanın neresinde olursanız olun bir toplumun gelişmişlik düzeyini anlamak için:

- çöp tenekelerine bakın ki, üretimin niteliğini gösterir;**
 - kaldırımların yüksekliğine bakın ki, kültürel yaşamın simgesidir;**
 - hepsinden önemlisi kadının konumuna bakın çünkü doğurup yetiştirdikleri çocuklarla toplumun aynasıdır.**
- Zaten basın organlarının önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır."** ⁴

Kimi gazetelerde daha çok tiraj yapmak için pornoya varan çıplak kadın fotoğraflarına öncelik tanınırken, kimilerince de tüketimi özendirecek kuponlarla kadınlara ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Sonuçta ortaya, merkezi erkek, kenarları basına malzeme olan kadın, okuyucu kadın ve basında çalışan kadından oluşan bir üçgen çıkmaktadır. Her ne kadar kimi gazetelerde kadının çağdaş dünyada olması gereken yeri, bilinçli habercilik ve konuyla bağlantılı fotoğraflar vasıtasıyla oluşturulmaya çalışılıyorsa da yetersiz kaldığı halen tartışma konusudur.

⁴ Türkel MİNİBAŞ. " Basında Kadın", Der: Necla ARAT, Türkiye'de Kadın Olgusu, Say Yayınları, 2. Basım, İstanbul, Mart 1995, s. 143

Kadın kendini dış dünyaya tanıtmak için yazılı basından da yararlanmaktadır. Konferanslar, paneller, röportajlarla kadın erkek eşitliğini toplumda yaygınlaştırmaya çalışırken; bir taraftan da kendi kimliğini oluşturmaktadır. Zaman zaman basın bu kişilerin bir kısmını ön plana çıkartarak toplumun örnek alınması gereken bireyleri olarak gösterir. Bazı yayın organları ise ya ilgisiz kalmayı ya da mizah unsuru olarak kullanmayı tercih eder. Ancak olumlu ya da olumsuz, kadın hareketlerinin kamuoyuna basın tarafından yansıtılmasını bu öncü kadınların başarısı olarak değerlendirmek gerekir.⁵

Ulusal gazetelerin kadını nasıl bir tanımlamayla sundukları, ona hangi kimliklerle yaklaştığı, hangi rolleri yüklediği sorunlarının yanıtı çok önemlidir. Çünkü gazetelerin okuyucusu olan bireyler için gazete toplumsallaştırma etmeni olmakta, çevresinden gelen mesajları özümseyen birey, bu kez kendisi bir toplumsallaştırma etmeni durumuna geçmektedir. Tek başına ele alınmasa bile, varolan yapı içerisindeki yeriyle gazetelerin bu konuya yaklaşımını saptamak, kadın konusundaki genel bakışın ne yönde etkilendiği konusunda bir fikir verebilecektir.⁶

Türk basınında kadının yer alış biçimi pek tabii ki, toplumun yapılanış şekline ve bu süreç zarfında ortaya çıkan sorunlardan bağımsız değildir. Böylelikle, basının erkek egemen toplum için en iyi ve mükemmel çağdaş kadının yaratılması imajını pekiştirmek işlevini neden üstlendiği de daha kolay anlaşılabilecektir. Kadının toplumsal sorunlardan soyutlanmadan irdelenmesi, kadın-erkek eşitliğinin ötesinde insan hak ve özgürlüklerinin geçerli olduğu bir toplumun oluşturulabilmesidir.⁷

⁵ MİNİBAŞ, s. 247

⁶ Gürsel YAKTIL ve diğerleri. " Ulusal Gazetelerde Kadın İmajı ", *Kurgu Dergisi* , S:8, 1990, s. 223

⁷ YAKTIL ve diğerleri, s. 248-249

Buna rağmen basında yer alan tanımlamalar ve buna bağlı olarak üretilen kadın imajları anlam kazandıklarından, Türk basınındaki haber fotoğraflarında kadın kimliklerinin nasıl ve neye göre tanımlandığını, basında kurulan ilişkinin nasıl bir ilişki olduğunu anlamak gerekiyor.

Türkiye'de sansasyon haberciliğini ilke edinen ve çıplak kadın fotoğraflarına alt yazı uydurarak tiraj tutturan gazetelerin ortak yanları, geçimlerini kadınların sırtından temin ediyor olmalarıdır. Türkiye'de kadın cinselliğinin metaforik bir imge olarak kullanımı ise tüm bunlara paralel olarak yaygınlaşmıştır.⁸

Basın, erkek egemen toplum için en iyi ve en çağdaş kadının yaratılması işlevini üstlenir. Kadın, erkeğe oranla ne kadar basında yer almaktadır ve aynı tanımlamalar içinde mi sunulmaktadır?

Ulusal basında kullanılan haber fotoğraflarında yer alan kadın gerçek tanımıyla sunulmamakta ve belli kategoriler içerisinde, gerçekten uzak tanımlanmaktadır. Burada sorun, gazetelerde yayınlanan haber fotoğraflarında kadının konumu ve yansıtılış şeklidir.

Kadın konusu üzerine yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlara göre, Türk toplumunda kadınlar üzerine yaygın olan düşüncelerin yansımaları şunlardır: Kadının yeri evdir, kadınlar bağımlıdır ve erkeklerin korumasına ihtiyacı vardır, erkekler kadını özellikle bir seks objesi olarak görürler, kadınlarla insan olarak ilgilenmezler.⁹

Oysa değişen toplum yapısı içinde kadının aile ve toplum içindeki rol ve statüleri de değişmektedir.¹⁰

⁸ YAKTİL, s.249

⁹ Nermin ABADAN-UNAT. "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını", **Türk Toplumunda Kadın**, Araştırma Eğitim, Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimler Derneği, İkinci Baskı, İstanbul, Mart 1982, s.3

¹⁰ ABADAN- UNAT, s.3

1. GAZETE

1.1. Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete

Gazete, gazetecilik mesleğinin ortaya koyduğu bir mal, bir üründür. Bu noktada gazeteciliğin ne olup ne olmadığı ortaya konularak, konuyu bu açıdan ele almak gerekmektedir.

" Önce gazeteciliği enformasyon olarak kabul etmek zorunluluğu vardır. Gazetecilik haberleşme aracıdır. Bir küçük tarifle; gazetecilik sesle, resimle ya da yazıyla dünyada olup bitenleri ulaştırma mekanizmasıdır. Bundan ötesi, yani habercilikten ötesi gazetelerin süsleridir." ¹¹

Açıklamadan, gazetelerin temel görevinin "haber vermek" olduğunu çıkarabiliriz.

"Ama, gazete öncelikle bir duygu üreticisidir. Enformasyon; çevreye, ve sosyal gerçekliklere duyarsız, nesnelleştirilmiş bir olgu değildir. Basın çok şekilli bir enformasyon aysberginin su yüzüne çıkan parçasından başka bir şey değildir. Gazete, bir kültür unsuru olarak, bu kültürden beslendiği için yaşamaktadır. Böyle olmakla birlikte günlük basın konusunda; popüler gazeteler ve ciddi gazeteler şeklinde bir ayrım yapılabilir." ¹²

¹¹ Nezih DEMİRKENT. *Sayfa Sayfa Gazetecilik*, Altın Kitaplar, 1. Baskı, Mart 1982, s.32

¹² Jean CHARON. *Medya Dünyası*, Çev: Oya TATLIPINAR, İletişim Yayınları, 1. Basım, İstanbul, Aralık 1992, s. 73

Birçok ülkede okur-yazar her yetişkin, ömründe hiç kitap kapağı açmamış olsa bile, hemen çoğu, günlük bir gazete (ya da bir bölümünü) okur. ¹³Gelişmekte olan ülkeler grubuna dahil edilen Türkiye'de okuma-yazma bilen her yetişkin için gazete kavramının bir anlamı vardır.

Okuma-yazma bilmeyenler, basının yazdıklarını okuyamazlar, ancak dinleme yoluyla yararlanabilirler. Yazılı basının ulaştırdığı haber mesajları, saklanabilir bir belge niteliğini taşımaktadır. Bu yönden belge olması nedeniyle, istenildiği zaman tekrar okunması gözden geçirilme olanağı sağlamaktadır.

Yazılı basın, haberleri daha ayrıntılı, derinliğine inerek sunar. Radyo ve televizyona oranla, haber verme bakımından daha az süratlidir. Zamanı radyo ve televizyona oranla daha elverişli olarak kullanımları, daha kapsamlı haber vermelerine yol açmaktadır. Bu nedenle, yazılı basının ekonomik olanakları yeterliyse, haber malzemesi fazlalığı halinde sayfalarını arttırma olanağını her zaman zorlayabilir. Radyo ve televizyon ise, hiçbir zaman yazılı basının bu özelliğinden yararlanamaz. ¹⁴

1.2. Gazetenin Önemi ve İşlevleri

Yasama, yürütme ve yargı organlarından sonra dördüncü kuvvet olarak nitelendirilen basın, işlevi itibariyle ele alındığı zaman diğer üç kuvvetten farklı bir görünüm oluşmaktadır.

¹³ Uğur DEMİRAY. " Basın", *İnsan İletişimin Boyutları*, Ed: Cengiz TEKİN, A.Ü. Eğitim Teknik ve Yaygın Eğitim Vakfı Araştırma ve Bilimsel Yayınlar Dizisi No: 003, s.27

¹⁴ Oya TOKGÖZ. *Temel Gazetecilik*, A.Ü. Basın Yayın Y.O. Yayınları, S:8, 2. Basım, Ankara, 1987, s.39

Meclis tarafından çıkarılıp, hükümetlerce uygulanan yasalar, ihtilaf halinde, bağımsız mahkemelerce sonuca ulaştırılır. Bu arada toplum yararına olmayan yasaların hazırlanış safhasından itibaren, toplum vicdanının sesi basında yükselir. Demokratik toplumların vazgeçilmez öğeleri olan yasama, yürütme ve yargı nasıl demokrasinin kurumları ise, basın ve bir basın organı olan gazete de bu kurumları halk adına denetleyen, kontrol altında tutan bir güçtür. Gazete, konuyu kamuoyu önünde irdeler.¹⁵

Özgürlükçü demokrasilerde basının en önemli görevi; bütün toplum yaşantısının denetimi, eleştirisi, alternatif yorum ve değerlendirmeler yapmak, ortaya çıkarmaktır.¹⁶ Basın bu görevini, olayları ve gelişmeleri izleyerek okuyucusuna aktarır. Gazete de bu aktarmayı yazı ile yapar.

Demokrasi, başka deyişle halkın erk sahibi topluma geniş yığınların yararlarına göre biçim ve yön verebilmesi düzeni sağlıklı haber iletimiyle işleyebilir. İnsanlar yaşadıkları ortamın niteliklerini bilmeden, güvensizliğin, yoksulluğun, haksızlığın, hastalığın nedenlerini bilmeden, bunları önlemenin yollarını da bilemezler, böylece kendi kendilerini yönetemezler. Genel kamu yararını ve toplumun geleceğini güvenceye alabilecek program, kurum ve bireyler ortaya çıkarıp karar mevkilerine getiremezler. Bu durumda demokrasinin sağlıklı işlediği de söylenemez. İşte haberciliğin ve gazetenin önemi bu noktada aranmalıdır. Gazete, insana ve insan yaşamına en çok yaraşan yönetim sistemi olarak kabul edilen demokrasinin can damarlarından birisidir.¹⁷ Nasıl bir habercilik anlayışı olmalıdır ki basın işlevini yerine getirebilsin sorusuna da açıklık

¹⁵ Özer OZANKAYA. "Türkiye'de Yığın İletişimin Demokratik Siyasal Kültür Gelişimindeki Yeri ve Önemi", A.Ü. SBF. Dergisi, Cilt XXXIV, Ocak-Aralık 1990, s.159

¹⁶ DEMİRAY, s. 55

¹⁷ OZANKAYA, s. 159

getirilmeye çalışılmalıdır. Doğru ve nesnel habercilik ilk verilecek yanıtlardandır.

İnsanlar kamusal ilişkiler üzerinde hüküm verirken aldıkları haberleri değerlendirirler. Gazetelerin "haber verme işlevi" gazetecilik ahlak ve gazetecilik sorumluluğuyla yakından ilişkilidir. Doğru ve nesnel haber, kamuoyunu nasıl olumlu yönde etkileyecekse saptırılmış, abartılmış yanlış ya da tam yansıtılmamış haberler de kamusal ilişkiler üzerine hükümleri olumsuz yönde etkileyerek, saptırabilecektir. İşte bu durum doğrudan gazete okuru dışında topluma yansıyan bir dış maliyet, sosyal maliyettir.¹⁸ Basın doğru ve nesnel habercilik ilkesine uyarak verdiği haberlerle toplumda olup bitenleri yansıtma olanağına sahiptir.

Basın, toplum bireylerinin sesini ilgili kurumlara duyururken son derece hayati bir işlev görür: Devlet yönetiminde bulunan yöneticiler basın aracılığıyla gelen tepki ve uyarılarla başka değişle yansımaya göre düzenlemeler yaparlar.¹⁹ Eşdeyişle söz konusu uyarıları dikkate almak, onlara göre düzenlemeler yapmak zorunda kalırlar. Bu yüzden de egemen ideoloji yani devlet yönetimi, yazıyı basın kontrolü altında tutma çabasıdadır.

Türkiye'de okuma alışkanlığının yeterince gelişmemiş olması ve halkın eğitim düzeyinin düşük olması, gazetelerin içeriğinin düşürülmesi ve öneminin azalmasına neden olmaktadır.

Gazeteler için farklı olmak, çok seslilik, çok yönlülük demokrasinin gereğidir. Ama sistemin dayanağı olarak sağlıklı bir yapılanma gereklidir.

¹⁸ Turgay BERKSOY. " Basın Ekonomisi ve Promosyon", *Marmara İletişim Dergisi*, S:3, Temmuz 1993, s.217

¹⁹ DEMİRAY, s. 56-57

Gazeteler için sağlıklı yapılanmanın ilk koşulu okuyucu güvenini kazanmaktır. Kuşkusuz okuyucu güvenini kazanma bir gazete için kolay olmamaktadır. Bu çaba uzun süreli ve dengeli bir politikayı gerektirmektedir. Okuma alışkanlığının yeterince gelişmediği Türkiye'de halk açısından basın ve basındaki yazarlar onların kültür gereksinimini karşılamakta, dünya görüşünü biçimlemektedir. Gazeteci onun kültür ve haber kaynağıdır.²⁰ Bu yüzden basın önemli bir güce sahiptir.

Gazeteler, toplumsal olayları deyim yerinde ise sıcağı sıcağına izleyerek geleceğe belge bırakırlar. Bu tür belgeler yanlı ve yanıltıcı olabileceği gibi, tarihsel gerçeklere karşı sonradan yapılan ve yanıltma girişimlerini de düzeltebilecek niteliktedir. Tarihsel olay ve olgulara bilimin merceği ile bakacak olanlar bu tür belgeleri ihmal edemezler.²¹ Bir başka deyişle, gazetenin işlevi ve önemi o günün koşullarıyla sınırlı değildir. Toplumun geleceğine ışık tutma açısından da çok önemli bir role sahiptir.

Yazı, insanlararası ilişkilerde ve iletişimde hem bağlayıcı, hem de güvenlik sağlayıcı işlevler üstlenir. Söz yazıya geçirilip başkalarına ulaştığında yadsınamaz bir gerçeklik kazanır. Öte yandan bu yazılmış sözün yorumunda, değerlendirilmesinde insanın daha özgür olabilmesi sözlü iletişim ortamının zaman ve mekan boyutlarındaki kısıtlılığını aşarak daha derinlemesine düşünülmesi anlamına da gelir.²²

Yazının söz karşısında, kimine göre sahte, kimine göre gerçek bir üstünlüğü olduğu açık. Batı uygarlığının bugün bulunduğu yerde, yazının

²⁰ Niyazi ÖKTEM. " Gazetecinin Gücü ve Sorumluluğu", *İletişim Dünyası*, Sayı: 10, Temmuz-Ağustos 1992, s. 3.

²¹ Merih-ZİLLİOĞLU. *İletişim Nedir?*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1993, s.173

²² Uğur KOCABAŞOĞLU. "Milli Mücadele Sözcülerinden: Anadolu'da Yenigün", *A.Ü.SBF.*

bir omurga işlevi görmesi bunun en açık kanıtıdır.²³ Yazınsal iletişimin bu üstünlüğü gazetenin toplumsal, kültürel yaşamdaki işlevlerini yerine getirmesini kolaylaştırıcı bir durum yaratırken kültürel gelişmede geri kalmış ülkelerde ya da sözlü kültürden yazılı kültüre geçememiş toplumlarda tersi bir duruma da yol açabilmektedir.

2. FOTOĞRAF

2.1. Fotoğraf ve Tanımı

Fotoğraf 19.yüzyılın ikinci yarısında, fizik ve kimya alanında çalışan bazı bilim adamlarının yaptığı çalışmalarla ortaya çıkmıştır ve diğer bilim-sanat alanlarına göre çok genç bir alan olarak değerlendirilebilir. Fakat çok genç olmasına rağmen, günümüzde her alanda fotoğraf karşımıza çıkmaktadır. Fotoğraf, bilimden sanata, iletişimden amatör kullanıma kadar yaşamımızın her aşamasında yer almasının yanında, ekonomik, politik, toplumsal yönleriyle de insanlığın gelişimini etkilemektedir.

Fotoğraf her şeyden önce nesnelerin görüntülerinin ışığa karşı duyarlı malzemenin üzerine saptandığı optik ve (kimyasal, fiziksel özellikleri olan) mekanik bir süreçten ibarettir.²⁴

Üretim aşamaları göz önüne alındığında çok sabit görünen fotografik işlem, bir o kadar da karmaşık bir yapıya sahiptir. Farklı bir göreceli yapıya sahiptir ve farklı tanımlanmaktadır. Fotoğrafı karmaşık hale getiren de bu göreceli yapısından kaynaklanmaktadır.

²³ Ertuğrul ÖZKÖK. *Sanat İletişim ve İktidar*, Tan Yayınları, Ankara, 1982. s. 7

²⁴ İhsan DERMAN. *Fotoğraf ve Gerçeklik*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1991, s. 65

Berger'e göre fotoğraf, yaratılan bu kurgu olmaktan çok, süreklilik içinde yalnız belli bir anın saptanmasından doğan kendiliğinden bir kurgudur.²⁵

Geçmiş tüketilebilir bir nesneye çeviren fotoğraflar, kestirme birer yoldur. Her fotoğraf koleksiyonu, gerçeküstü montajda ve tarihin gerçeküstü biçimde kısıtlanmasından yapılmış bir alıştırma.²⁶

Günlük yaşamda karşılaştığımız fotoğraflar, birer görüntü olarak bizi etkiler, kendisini oluşturan görüntülere gönderme yaparlar. Gazetelerde ya da galerilerde gördüğümüz fotoğraflarda, hemen hergün karşılaştığımız, belki de baktığımız fakat görmediğimiz şeylerle karşılaşırız. Fotoğraflar belki de gördüğümüz şeyleri, başkalarının gözü ve bakış açısıyla, onları yapanların birikimi ve kültürü eşliğinde görmemizi sağlamaktadır.

Fotoğrafın, gerçekliğin bir yansıması olduğunu savunan görüşlerin yanı sıra, görüntülerin, onları oluşturan kişilerin yapısını yansıttığına ve burada bir etkileşimin varlığına dikkat çekenler de vardır.

Fotoğraf bir düşünceyi, bir bakış açısını, mesajları gönderebilecek özelliklere sahip bir mecradır. Her fotoğraf, onu çeken kimsenin ruhsal yapısıyla, objektifin önündeki gerçekliğin bir etkileşimi olarak ortaya çıkar. Bu görüntünün yaratıcısı da fotoğraf makinesi değil, fotoğrafı çeken kimsedir.

²⁵ DERMAN, s. 68

²⁶ Susan SONTAG. *Fotoğraf Üzerine*, Çev: Reha AKÇAKAYA, Altıkırkbeş, İstanbul, 1993, s.82

2.2. Fotoğrafın Gücü ve Önemi

Susan Sontag, "fotoğraf ölümlüğün envanteridir der."²⁷

Fotoğraf teknik bir görüntü olarak, önemli bir iletişim biçimini hayata geçirmiştir.

Fotoğraf uygarlığın gelişim sürecinde çok önemli bir misyon yüklenmiş ancak bunu pek de bizim algıladığımız biçimiyle yansıtmamıştır. Fotoğrafın icadı, birçok araştırmacının da katıldığı gibi, uygarlığın gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

Fotoğraf, bulunuşundan kısa bir süre sonra, gerçekliğin yansıması olması nedeniyle önemli bir belge niteliği olma özelliğini kullanmaya başlamış, sonrasında da bunun etkileri görülmüştür.

Fotoğraf biriktirmek dünyayı biriktirmektir. Filmler ve televizyon programları duvarları aydınlatır, ışıkları titreştirir ve yok olup giderler; oysa fotoğraftaki görüntü aynı zamanda hafif, üretimi ucuz, taşınması, toplanması ve saklanması kolay bir nesnedir.²⁸ Bu yüzden de arşiv, belge amaçlı kullanımda önemli bir yer kazanan fotografik imgeler, bulunuşundan bu yana geçirdiği süreç içinde önemli bir kitle iletişim aracı haline gelmiş, mesaj verme niteliğinde psikolojik, ideolojik anlamda kullanılmıştır. Fotoğrafın, gerçekliğin yansıması olması bir olayın olduğuna birinci derecede tanık olması, belge niteliği kazanmasına neden olan yönüdür.

Günümüzde, kamera da, bu konuda fotoğrafa eşlik etmeye başlamış güvenlik güçleri tarafından sürekli kullanılır olmuştur.

²⁷ SONTAG, s.83

²⁸ SONTAG, s. 17

Özellikle toplu hareketlerde, kitle gösterisi ve mitinglerde sivil görevlilerin sürekli çekim yapmaları gösteriye katılanları tesbit etmeye çalışmaları, en amatör gözler tarafından da farkedilir olmuştur.

Çağımız görüntü ve film çağıdır. Görsel teknik hızla gelişmektedir. Teknoloji ve insan zekası iletişimin hızlandırılması için çalışmaktadır. Ama aynı teknik insanları izlemek, arşivlemek, numaralamak için de kullanılmaktadır. Bizde ve öteki ülkelerde foto-film güvenlik birimleri oluşturulmaktadır. İleri ülkeler, yurttaşlarını arayıp, mikrofilmlere geçiriyor. İnsan yaratıcılığının ürünü olan aynı filmler, o ülkelerin geçmişlerinin belgelenmesi için de kullanılıyor.²⁹

"...ve fotoğraf olan nesneler yalnızca-resimlerin tersine-üreyen nesneler değildirler; onlar aynı zamanda bir bakıma estetik olarak yok edilemez nesnelerdir. Leonardo'nun Milano'daki "Son Akşam Yemeği" tablosu bugün eskisine göre hiç de daha iyi durumda sayılmaz; hatta berbat haldedir. Fotoğraflarsa bozulduklarında lekелendiklerinde, çatlayıp solduklarında bile güzeldirler; hatta çoğu zaman daha da güzel görünürler."³⁰ Eskimiş yıpranmış fotoğraflar, çoğu zaman da nostaljik çağrışımlar yaratmaları nedeniyle hoş birer imgelerdir.

2.3.Fotoğraf Kriterleri

Fotoğrafların değerlendirilmesinde, kullanım amacına göre, farklı kriterler geçerlilik kazanmıştır. Aslında bu kriterler çok kesin birer tanım olmamakla beraber, ölçüt olarak kullanılabilir.

²⁹ SONTAG, s. 92

³⁰ İbrahim AKYÜREK. "Çekme Yoksa Vururum", *Yarın*, Aralık 1997

Fotoğraf kriterleri, bu araştırma kapsamında genel ve basın fotoğrafları olarak iki farklı biçimde değerlendirilecektir. Basın fotoğrafları için belirlenen kriterler, basın fotoğrafı bölümünde inceleneceği için burada ele alınmayacaktır.

2.3.1.Genel Fotoğraf Kriterleri

Otuzlu yıllarda, fotoğraf yapıtlarının değerlendirilebileceği saydam ölçütler geliştirildiğine inanılıyordu. Bu biçimsel değerler şunlardı:³¹

- Kusursuz ışıklandırma,
- Kompozisyon(Düzenleme yeteneği),
- Konunun açıkseçikliği,
- Netlik
- Baskı kalitesi.

Fotoğraf değerlendirme kriterleri öze ve biçime ilişkin ilkeler olmak üzere iki grupta toplanabilir.

1- Öze ilişkin (İçerik)

a- Fotoğraf bir dildir. Yazı ya da konuşma dili gibi yeterli açıklıkta ve sadelikte kullanılması gerekir.

b- Mesajın dayanağı, izleyicinin algı dayanağıdır. Sahip olduğu önbilgidir. Bunların kestirilmesi, izleyicinin tanınmasına bağlıdır.

c- Didaktik anlatım dışında belli bir kapalılık izleyiciye keşfetme zevki verir.

³¹ DERMAN, s.17

d- Mesaj ilginç olmalıdır. Mesajın görevi ve evrensel boyutları bulunmalıdır. Yaşamadığımız, tanımadığımız egzotik mesajlar algılanmayabilir.

e- Mesaj bir bütün olmalı, gereksiz ayrıntılardan arıtılmalıdır.

2- Biçime İlişkin

a- Her dil gibi fotoğrafın da yapısal öğeleri vardır. Bu öğelere ilişkin kurallar(kompozisyon) iyi bilinmelidir. İçerikteki mesajın iyi iletilmesi, fotoğraf yapısının iyi kullanılmasına bağlıdır.

b- Bir fotoğrafta belirginlik, bütünlük, denge, oranlama titizlikle kontrol edilmelidir.³²

2.3.1.1.Kompozisyon

Bir fotoğrafın artistik olarak en önemli yanı, kompozisyonudur. Kompozisyon, fotoğraftaki oran ve ölçülerin iyi kurulması ya da fotoğraf karta basıldıktan sonra katrajlanmasıyla oluşturulur.³³

İki boyutlu bir yüzeyde doğal olarak, ağır basan noktalar heyecan veren, dikkati çeken kısımlar olacaktır. Fotoğraf aynada kendisini görebilir. Kompozisyon gücünün böyle bir işleme ne kadar dayanabileceğini sınamak için fotoğrafı bir ayna karşısına ya da baş aşağı bir pozisyona konulduğunda sonuç ilgi çekici olacaktır. Bununla birlikte değişmez kompozisyon kurallarının da var olduğu söylenemez. Fotoğrafı

³² Sabit KALFAGİL. "Fotoğraf Kriterleri", Sanat ve Sanat Eğitimi, İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını, s.29

³³ Robert BOHLE. From News to Newsprint, Englewood Cliffs, N. 3. Prentice Hall, 1992, s.31

resimle karşılaştırmak yanlışlığına düşülmemelidir. Resim, kendi özgün kurallarına boyun eğer.

Kompozisyon anlık ve kesindir. Bir görüntünün gücü, teknikten çok yaratıcısının düşüncesinin saflığında, berraklığında gizlidir. Haber-fotoğraf, yalnızca birbirinden bağımsız bir dizi görüntü değil fotoğrafçının düşünceleriyle birbirine bağlı bir bütündür.

İyi haber-fotoğrafta görüntü yerini bulur. Haber-fotoğrafın kendine özgü anlatımını sinema ya da resimle karıştırmamak gerekir. Fotoğrafını çektiklerimiz oyuncu (aktör) değil, kişilerdir. Başkalarının yaşamını da yaşarız.

Kompozisyon Öğeleri

2.3.1.1.1. Belirginlik

Belirginlik, bir iletişim aracı olan fotoğrafın mesajını en okunaklı biçimde ortaya koymasıdır.³⁴

Belirgin bir görüntü elde edebilmek için ise şu noktaları gözönünde tutmak gerekir.

Kritik An: Her hareketin saptanacağı bir kritik an vardır. Bazısı başlangıçta, bazısı orta yerinde, bir kısmı da bitiminde yer almaktadır. Örneğin oduncunun havadaki baltası hareketin ortasıdır. Yüz metre koşucularının start çizgisinden fırlayışları hareketin başlangıcıdır. Dalgaların kayalara çarpıp dönüş anı ise hareketin sonudur.

³⁴ KALFAGİL, s.30

Bakış Yönü: Konuya değişmenin izlenebildiği yönden bakılmalıdır. Çamaşır yıkayan kadının sırttan çekilen fotoğrafı, önden ya da yandan çekilene oranla daha az belirgin olacaktır.

Bakış Yüksekliği: Bir işle uğraşan kişinin işini ve kendisini gösterecek yükseklikte olmalıdır. Pirinç ayıklayan birisinin alttan çekmemek gibi ya da sokakta "yağ satarım" oynayan çocukları çekerken dairesel dizilişi, mendili ve ebeyi gösterecek yüksek bir nokta seçmek gibi.

Bakış uzaklığı: Konu çerçeveyi yeterince doldurmalıdır. Normal objektifle yüz metreden çekilen bir fotoğrafta balıkçıların kıyıda ne yaptıklarını anlamak bütün ön bilgilere rağmen biraz güçtür.³⁵

Belirginlik ögesi içeriğin biçimle bütünleşmesini ve fotoğrafın oluşmasını sağlayan en önemli öğedir. Anlatımın amacın ulaşması ve çağrışımların işlemesi tüm biçim öğelerinin anlatım doğrultusunda kullanılmasına bağlıdır. Aksi halde gizli kalmış mesajları aktarmak için fotoğrafın yanına bir çevirmen gerekebilir.

2.3.1.1.2.Bütünlük

Diğer sanat dallarında olduğu gibi "fotoğraf" ta bir "yoğunlaştırma" ve "zenginleştirme" işlemi sonucunda oluşur. Ne var ki bu işlem biriktirici değil, ayıklayıcı bir yöntemle yürür. Konuya baktığımızda karenin içinde gördüğümüz gerekli gereksiz tüm ayrıntılardan sadece anlatım için gerekli olanları yeterli ölçüde alınmalıdır.

Zenginleştirmede aşırılığa varmak "aşırı ayıklayıcı tavır" kadar sakıncalıdır.

³⁵ Sabit KALFAGİL. *Fotoğraf Sanatında Kompozisyon*, Fotoğraf Yayınları Teknik ve Teorik Dizi 3, 1. Baskı, Ağustos 1991, s.40

Fotoğraf sinemadan farklı olarak bir zaman aralığını değil, bir zaman kesitini kapsar. Bu yüzden sinemada hareket ögesine de bağlı olarak peş peşe görüntülerle anlatımın güçlendirilmesi olanağı fotoğrafta yoktur. Fotoğrafta anlatım bir tek karenin sınırları içinde gerçekleşir. Bu özelliği yüzünden fotoğrafta zenginleştirme ve yoğunlaştırma çok kez bütünlüğün bozulmasına neden olmaktadır.³⁶

Bütünlük, öğelerin birbirine görünür veya görünmez bağlarla bağlanmasıdır. Hareketli fotoğraf konularında çok kısa aralıklarla bütünlüğün bozulup yeniden başka başka biçimlerde kurulduğuna tanık olunur. Önemli olan bütünlüğün gerçekleştiği anda çekimi yapmaktır. Bazen ya birden fazla konu vardır ya da bir önemli, bir de önemsiz konu. O zaman en önemlisini çekmeli, ondan sonra ikinci bir konu daha var ise onu da çekmeli. Ama çoğunlukla ikinci konu birinciyi çekmekle ortadan kalkar.

2.3.1.1.3. Yaşam Ögesi

Dünyanın tüm görüntülerinde konu doğanın kendisidir. Bu görüntülerin hepsi yaşamın, hatta insanın izlerini taşır. Bu görüntüde yaşam ögesi aramak orada yaşamın bize en yakın ucundan yakalamaya çalışmaktır.

Bir makine görüntüsü düşünelim. Makineyi en iyi tanıtacak bakış noktasından saptanan fotoğrafta ışığı, gölgesi, yerli yerinde renkleri, tonları, dengeli ve yeterince etkili bir ilgi merkezinde bulunsun. Özetle söz konusu makineyi tanıtan bu fotoğraf ilgililerin beğenisini kazandığı halde sıradan izleyicileri hiç etkilemeyecektir. Oysa bu makineyi çalıştıran

³⁶ KALFAGİL, s.44

kişinin ya da en azından düğmesine basan elin çerçeve içinde bir çok insanın ilgi duyacağı paylaşacağı yaşam ögesi vardır.

Konuların doğal olarak içerdikleri yaşam öğelerinin yansıtılmasında sabırlı bir gözlemci olmak yetebilir. Ölü konuları canlandırmak için yapay olarak katılan yaşam öğelerinde bazı ciddi sorunlar ortaya çıkar. Yaşam ögesinin dozu arttırılırsa tanıtılacak eşyanın gölgeleneceğinden korkulmaktadır. Bu yüzden cam eşyaları tanıtan bir fotoğrafta vazo içine konulmuş bir çiçekle yetinilmektedir. Bir sorun ise yaşam ögesi olarak doğallıktan uzak figürlerin kullanılmasıdır.

2.3.1.2 Fotoğraf Dili

“Fotoğraflar, bizim modern olarak algıladığımız çevreyi oluşturan ve somutlaştıran tüm nesneler arasında belki de en gizemli olanlardır. Fotoğraflar, aslında yakalanmış yaşantılardır ve fotoğraf makinesi bilincin elde etmeye yönelik uzantısıdır.”³⁷

Fotoğraflar, fotoğrafı çekilen olayın bir zamanlar içinde varolduğu zaman akışını yakalar. Bütün fotoğraflar geçmişe aittir, ancak onlar da geçmişten bir an öyle yakalanmıştır ki, bu an yaşanmış geçmişin tersine hiçbir zaman bugüne ulaşamaz. Kaydedilen anla, fotoğrafa bakış anı arasında bir uçurum vardır.

Fotoğrafın gizemi burada bitmez. Uydurulan hiçbir öykü, önerilen hiçbir açıklama, bu fotoğrafla saklanan sıradan görünüm kadar varolmayacaklardır. Bu görünüm bize pek az şey anlatıyor olabilir, ama varlıkları kuşku götürmez.

³⁷ John BERGER. “Fotoğraf Kullanımları”, *O Ana Adanmış*, Metis Seçkileri – 1, 1. Basım, İstanbul, Ekim 1988, s.75

Fotoğraf zamanın bir anını korur ve onun bundan sonraki anlar tarafından iptal edilmesini engeller. Bu açıdan fotoğraf, bellekte saklanan imgelerle kıyaslanabilir. Bununla birlikte ikisi arasında temel bir ayrım vardır; hatırlanan imgeler, sürekli deneyimin kalıntısındayken fotoğraf koparılmış bir anın görünümünü yalıtır.³⁸

Hayatta da anlam, anlık değildir. Anlam, bağlantı kurulan şeyde keşfedilir; gelişim olmaksızın varolamaz. Bir öyküde, bir açıklama yoksa anlamda yoktur. Veriler bilgisayarla beslenip bir hesaplamanın faktörleri haline gelebilirler. Bununla birlikte bilgisayarlardan bir anlam çıkmaz; çünkü bir olaya bir anlam verdiğimizde bu anlam, yalnızca bilinene değil, bilinmeyene de bir yanıttır: Anlam ve gizem birbirlerinden ayrılmaz; her ikisi de zamanın geçişi olmaksızın varolamaz. Kesinlik anlık olabilir; kuşkuysa, sürem gerektirir; anlam bu ikisinden doğar. Fotoğraflanan an, ancak bakan kişi ona kendisini aşan bir sürem okuyabilirse anlam kazanabilir. Bir fotoğrafı anlamlı bulduğumuzda, ona bir geçmiş ve gelecek atfediyoruz demektir.³⁹

Fotoğraflar bir dilin içinde temellenmişlerdir. Fotoğraf dili bütün diller gibi önceden üzerinde anlaşılmış bir biçimler demetidir.

Belleğimizde depolanmış duran bilgiler görüntü ile bütünleşir. Görüntü anlam kazanır. Eğer fotoğrafta saptanan biçim, kritik bir anın biçimi değilse görüntünün anlaşılması güçleşir, anlamakta güçlük çeken kişinin ilgisi zayıflar. Daha önce tanık olduğumuz tüm hareketler için zihnimizde belli anların klişe görüntüleri vardır. Karşısında bulunduğumuz görüntü bizdeki görüntüye ne denli uyuyorsa olayı o kadar kolay algılarız.

³⁸ John BERGER. "Görüntüler", *O Ana Adanmış*, Metis Seçkileri – 1, 1. Basım, İstanbul, Ekim 1988, s.91

³⁹ BERGER, s.92

Bu klişelere yaklaştığımız ölçüde fotoğraf dilimiz belirginlik kazanacaktır.⁴⁰

2.4. Basın Fotoğrafçılığı

Fotoğraf sanatı ile "gazete fotoğrafçılığı" arasında önemli bir fark vardır; birinde her sanat dalında olduğu gibi yaratıcılık ve duyguya sesleniş, ötekinde olayı saptama ve anlatma öndedir. Fotoğraf sanatı soyut olabilir. Gazete fotoğrafı ise somut ve gerçekçidir.⁴¹

Gazetecilikte çoğu kez bir fotoğraf yıllar boyu tartışılır. Bu olağandır. Çünkü insan hareketlerini sözle anlatmaktansa fotoğraflarla, filmle göstermek her zaman için daha etkilidir.⁴²

Belli bir konuyu aktaran yazı okurlara yeterince bilgi verebilir mi Yoksa yazıyı daha anlaşılır kılmak için fotoğraflarla mı bütünleştirmeli? Gazete yazı işleri sorumluları her gün bu ikilemle karşı karşıya kalırlar. Bir de buna görselleştirilemeyen ve görselleştirilmesi gereken konular eklendi mi, ikilem neredeyse içinden çıkılamayacak bir durum alır. Çünkü bir yazının yalnızca aktardığı konuyla ilgili kesin bilgi vermesi beklenemez.

Ortak bir dille seslenebilmede fotoğrafın önemi büyüktür. Yabancı dilde yayımlanan bir gazeteyi dil bilmeyen bir insanın okuyup anlaması mümkün değildir. Fakat fotoğrafları inceleyerek olayları anlayabilir. Bu durumda gazetelerin hitap etmek istedikleri toplumda güçlü olabilmeleri için önce okurların arasındaki ortak dili çok iyi bulmuş olmaları gerekir. Sırf beyaz sayfalarda görsel denge oluştursun diye gazetenin herhangi bir

⁴⁰ KALFAGİL, s.44

⁴¹ Hasan YILMAER. "Gazete Fotoğrafı", *Fotoğraf Sanatı Dergisi*, Ekim 1988, s.4

⁴² DEMİRKENT, s.179

köşesine fotoğraf yerleştirmek ne kadar yanlışsa, " biz ilke olarak fotoğraf kullanamayız" demek de o kadar yanlıştır.⁴³

Kitle gazeteciliğinin yaygınlaşmasıyla birlikte basında görüntü, haber kadar önemli bir konuma yerleşmiştir. Medyanın birbiriyle yoğun rekabet ortamında, görsel malzeme kullanımı önem kazanmıştır. Yayın yönetmenleri , bu rekabette bir adım ileriye geçmek için, fotoğraf kullanma işini yeniden düzenlemek zorunda kalmışlardır. Bu nedenle fotoğraf daha aktif ve seçici olmaya zorlanmıştır. Pek çok gazetecinin bugün farkında olduğu gibi fotoğraf, haberi kuvvetlendirecek noktalar ve çizgiler demetine dönüştürülmüştür.⁴⁴

Basında haberi güçlendirmek için kullanılan fotoğrafın etkisi tartışılmaz konumdadır. Fotoğrafın zihinlerde kalıcı etkisi habere oranla çok daha fazladır. Haberin özü dışında, okuyucu hiçbir cümlesini ertesi gün tam olarak hatırlamaz. Ancak fotoğraf yarattığı etki nedeniyle yıllarca akıldan silinmez.

Günümüzde yeni bir çağın başlangıcı tek tek tarihlerle değil, onları söze gerek bırakmadan açıklayan fotoğraflarla hatırlanacaktır. Ama her zaman haberin, yani yazının desteğinde olacaktır.

2.4.1. Basın Fotoğrafı Kriterleri

Basın fotoğrafları, haber içinde yer alan Ne, Nerede, Ne Zaman, Nasıl, Neden ve Kim sorularına verilen yanıtların görsel bir kanıtı olmalıdır, haberin gerçekliğinden şüphe edilmesine yol açmamalıdır. Teknik ve içerik öğeleri açısından bakıldığında yanıltıcı olmamalıdır.

⁴³ DEMİRKENT, s. 160-161

⁴⁴ Nurdoğan RİGEL. *Medya Ninnileri*, Sistem Yayıncılık, 2. Basım, İstanbul, Ocak 1994, s. 211

Gündüz gerçekleşen bir olayın fotoğrafı kötü bir teknikle çekilmiş ve karanlık bir ortamda görünüyorsa, gerçekliği konusunda şüphe duyulabilir. Haber fotoğrafı olayın mekanı, zamanı, biçimi, nedeni ve kişilikleri hakkında görsel bir kişilik oluşturmalıdır.

2.4.1.1. Mesaj Niteliği

Haber-fotoğrafı çoğu zaman mesaj veren bir araç boyutundadır. Gazeteci çektiği fotoğrafla olay hakkında görsel bilgi verirken mesaj da iletir. Fotoğrafın okunmasında kullanılan kriterler göz önüne alındığında mesaj açısından fotoğrafın önemi daha da belirginleşir.

2.4.2.2. An

Basın fotoğrafçılığında özellikle an çok önemlidir. Herhangi bir olayı izleyen gazetecinin sezgi gücü, karar anının doğruluğu ile doğru orantılıdır. İyi bir gözlemci, çevresini kontrol altında tutarken meydana gelebilecek gelişmeleri de tahmin edebilir. Bu niteliğe sahip gazeteci çevresini iyi gözleyerek, ayrıntılardan bütüne ulaşabilir, çok önemli görüntüleri yakalayabilir.

2.5. Haber Fotoğrafı

Fotoğraf içerdiği bilginin anımsanmasını kolaylaştırıcı niteliktedir. Kimi bilgiler yazıyla aktarılabilir, görsellik oranı düşükse, görselleştirilmesi bile gerekmez. Bununla birlikte, okuyucuların belleğinde uyandırılan etkinin daha uzun süreli olmasını sağlamak için iyi bir araçtır.

Çünkü, insan gördüğü şeyleri okuduklarından daha iyi aklında tutar ve böylece daha rahat anımsar.

Haber ve fotoğraf tarihin ilmek ilmek örülmesine yardım etmektedir. Haberi yazan ile fotoğraf makinesinin deklanşörüne basanı, "yapıtıyla tarihe mal olmak ve ölümsüzleşmek" heyecanlandırır.

Görmenin uzantısı olarak hayatımıza giren fotoğraf makinesi artık bir çift gözün tanık olduğu zaman dilimini, başkalarının da görüşüne sunabilmektedir. Görüntünün anlamı böylece katlanarak büyümektedir. Görüntünün etkinliği aynı zamanda her dilden her kültürden kişiye anlam olarak ulaşabilmesinden gelmektedir.

Ne tür fotoğrafın okuyucuda, ya da izleyicide derin etki yarattığı konusunda yapılan bir araştırmada, sade bir görüntünün ya da karmaşık olmayan bir fotoğrafın tercih edildiği ortaya çıkmıştır. Aynı konunun değişik ışıklandırmalarla alınan görüntüleri, okuyucu ve izleyicide farklı yorumlara neden olmaktadır. Fransa'da yapılan bir araştırma ise karmaşık fotoğraf ve grafiklerin daha çok, gazeteye ayıracak zamanı olan yaşlı okuyucular tarafından tercih edildiğini ortaya çıkarmıştır.⁴⁵

İnsan fotoğraflara bakarken eğlenir. Türkiye'de fotoğraf, gazete tüketicilerinin üst gelir gruplarının yaşam biçimine özenmelerini sağlamakta, başka bir deyişle onların statü atlama umutları beslemelerine yol açmaktadır.⁴⁶

İyi bir haber fotoğrafı haber değeri açısından bazı temel değerlere sahip olmalıdır. Bunlar, şöyle sıralanabilir;

⁴⁵ RİGEL, s.211

⁴⁶ Ahmet OKTAY. *Toplumsal Değişme ve Basın, Bilim, Felsefe, Sanat Yayınları İnceleme Dizisi*, İstanbul, 1987, s. 99

- 1- Zamanlılık
- 2- Yakınlık
- 3- Belirginlik
- 4- Önem
- 5- Çatışma, mücadele
- 6- Değişim
- 7- İnsanın ilgisine yönelik

İyi bir haber fotoğrafçısının sahip olması gereken nitelikler ise şöyle özetlenebilir: Bir haber fotoğrafçısı öncelikle iyi bir alt yapı ve kültür birikimine sahip olmalıdır. Alan ile ilgili birikim ve alt yapı ise, kaçınılmaz bir zorunluluktur. Yeterli birikime sahip olmayan fotoğrafçı ayrıntıları gözden kaçırarak, çektiği fotoğraflar doyurucu olmayacak, yetersiz kalacaktır.

2.6.Basında Görüntü Okuma

Görüntü gösterge bilimi, bir basın fotoğrafının, tanıtım amaçlı bir resmin, bir görüntünün okunmasını yönlendiren uzlaşımlar ortaya çıkarmayı hedefleyen bir bilim dalıdır.⁴⁷

Açık olan bir şey var ki, o da hiç bir fotoğrafın gerçeği yeterince yansıtamayacağıdır. Foto muhabiri görüş anını belirlerken daha sonra klişe seçilirken, yazı işleri sayfa düzeni oluştururken, olayın gerçek boyutu, asıl olay, değişime uğrar, hatta yeniden yazılır. Ancak fotoğrafta yine de olayın kısa bir süre önce gerçekleştiğini düşünmemizi sağlayan kimi uzlaşımlar bulunur. Böylece, okuyucu, fotoğrafçının başvurmuş olabileceği teknik ve kültürel seçimi aklına getirmez ve baktığı fotoğrafın olayı betimleyen tek

⁴⁷ Suat GEZGİN. *Basında Fotoğrafçılık*, Der. Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1994, s.49

olası, tek gerçek, olaya sadık tek fotoğraf, tek görüntü olduğu görünüşünü benimser.

Foto muhabirinin amacı okuyucusunu bilgilendirmek ise, okuyucuya sunacağı görüntüyü, okuyucu daha önceden biliyormuş gibi hazırlamalıdır. Bu nedenle, çoğu foto muhabiri, resim tablolarını, tanıtıma ilişkin görüntüleri, tanıtım filmlerini, basın fotoğraflarını, haber fotoğraflarından alıntıları, kısaca güncel olan her türlü bilgilendirici belgeyi, okuyucuya daha önceden görülmüş biçimde sunar.

Bir fotoğraf, zaman geçtikçe güncel olma özelliğini yitirir ve simgesel bir nitelik kazanır. Örneğin, belli bir düşünceyi yansıtan siyasi boyutlu resim ya da afişler simgeseldir.

Bu açıdan basın fotoğrafının da kendine özgü bir simgesellik taşıdığı söylenebilir. Bir başka deyişle, basında fotoğraf anında güncelliğe ulaşmak yerine yalnızca simgesellik bağlamında, belli bir düşünceye gönderme yapan, okuyucuları o düşünceye yönlendiren bir görüntüdür.

Kültürel açıdan elindeki olanakların ve araçların bilincinde olan bir foto muhabiri ve de akıllı , zeki ve düşünen bir okuyucu olabilmek için , her şeyden önce, kimi görüntülerde heyecan olgusunun neden ağırlıklı biçimde yansıtıldığını kavramamız gereklidir.⁴⁸

2.7.BASINDA FOTOĞRAF ÇEŞİTLERİ

Gazeteciler çoğunlukla uzmanlaştıkları alanda yorum ve eleştiriler de bulunurlar. Bir gün bir siyasi sorunu ele alan, bir ertesi gün sportif bir olayı, daha ertesi gün bir tiyatro gösterisinin eleştirisini yapan gazetecilere

⁴⁸ GEZGİN, s. 54

çok ender rastlanır. Buna karşın foto muhabiri her gün farklı bir konu işleyebilir. Çünkü çalıştığı koşullar çoğu zaman bunu gerektirir. Ancak, yine de her koşulda, foto muhabirinin aynı nitelikte bir çalışma ortaya koyması olası gözükmemektedir. Kişiliğine, edindiği teknik bilgilere, kültürüne, yeteneklerine göre bir çalışmada başarılı olurken, diğer bir çalışmada yetersiz kalabilir.⁴⁹

Yapılacak haberde çevrenin ikincil dereceden önemi olsa bile, gerçeğe uygunluğu gerekmektedir. Gerçekte var olmayan bir çevreyi oluşturmaya çalışmak, oluşturuca öğeler doğru bulunsa da, benimsenemez.

Bu bağlamda foto muhabirinin yazı işlerine yükümlülüklerinden de söz etmek gerekir. Görevini yerine getirmeyen foto muhabiri gazeteye eli boş dönmek için bir senaryo uydurup, fotoğraflar sahneleyebilir ve böylece yalan haberler yazabilir. Bu gibi olaylar meslek ahlakını ciddi bir biçimde yaralamaktadır.

2.7.1. Fotoröportaj

İyi bir röportaj yapmak için ön hazırlık temel koşuldur. Ön hazırlık yapmadan röportaj yapmaya giden bir gazeteci bir çok sorunla karşılaşabilir. Bu sorunlar; yanlış bilgilenme sonucu var olmayan bir konu, zorunlu vize, yasak bir bölgeye giriş gibi durumlardır.

Bu arada, fotoğraf araçlarının kötü hazırlanmasının da beraberinde getirdiği kaçınılmaz olasılıklar gözönünde bulundurulmalıdır. Makinenin iyi çalışıp çalışmadığı denetlenmeli ve röportaj çantasında herhangi bir şeyin unutulup unutulmadığı kontrol edilmelidir.

⁴⁹ GEZGİN, s. 75

İyi hazırlanmış bir konunun özellikleri ise, fotoğraf muhabirinin çalışacağı alanda geçireceği zaman, yani çalışmasının verimini arttıracak düzenlemeler ve işinin niteliğini yükseltecek konuya daha iyi bir yaklaşım gerektirmektedir.

Yani her röportaj, genel olarak, gazetecinin yapacağı her iş, bir hazırlık gerektirmektedir. Konunun hazırlığına ayrılacak zaman ise ele alınacak konunun güncelliğine bağlı olarak saptanmalıdır.

Konunun hazırlanmasında ilk koşul, olabildiğince çok belgeyi bir araya getirmektir. Ancak bu aşama röportajı yapan kişinin fazla dikkate almadığı bir aşamadır. Oysa, müze ve kütüphaneler gezilerek daha çok belge elde edilebilir. Olayın arka planını belirlemek için, belge elde edilmesinde gerekli olan bilgiler ise foto muhabiri, veri bankaları ya da medya kuruluşlarına sorular yönelterek sağlanabilir. Kısacası, foto muhabiri ele alacağı konuyu rolünü öğrenen bir sanatçı gibi, çok iyi özümsemelidir.

Röportajı yapan kişi tarafından çekilen fotoğraflar genellikle belgesel nitelikte olup, çok ender anlatımsal özelliğe erişebilirler. Biçem, bu açıdan betimleyicidir. Geriye kalan her şey tanık foto muhabirinin çalışma alanına girer. Çünkü foto muhabirinin her zaman anlatacak bir şeyi vardır. Her türden olay gözlerinin önünde gerçekleşir, o da okuyucuların kendilerini olayın tanıkları gibi hissetmeleri amacıyla, olayı canlı bir biçimde fotoğraflandırır.⁵⁰

Gerekli tüm bilgileri topladıktan sonra, düşünceleri belirlemek amacıyla röportajın kısa bir senaryosu yazılmalıdır. Bir başka deyişle, bu

⁵⁰ Robert L. KERNS. *Photojournalism*, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 07632, 1980, s.83

düzeyde, konuya ilişkin getirilen sınırlamaları ve bilgi açısından saptanan yetersizlikleri gözönünde bulundurmak gereklidir.

2.7.2. Spor Fotoğrafçılığı

Fotoğrafçılıkta , oldukça meraklı bir amatör ile çalışmasına gerekli titizliği göstermeyen bir profesyonel arasındaki ayırım kimi zaman hiç anlaşılmaz. Spor fotoğrafçılığı bu ayırımın ortaya konamayacağı alanlardan biridir. Spora ilişkin yapılan röportajlarda görüntülerin çoğunun ne denli başarısız, ne denli kullanılamaz olduğu gözönünde bulundurulursa gösterilmesi gereken titizlik de o denli önem kazanmaktadır. Bu nedenle son zamanlarda, basınımız spor sayfalarında küçümsenmeyecek derecede gelişmeler kaydetmiştir. Basın ve okuyucunun önceden edindiği alışkanlıklar yine bu ölçüde değişiklikler göstermiştir. Basın alanında iyi bir belge elde etmek, sportif bir yarışma ve başarıya benzetilebilir, her ikisi de zorlu bir savaşım gerektirir. Ancak, basın alanındaki savaşımın zorluklarının büyük bir bölümü, kullanılan teknik araç ve gereçlerden kaynaklanmaktadır.

Gazetelerde yayımlanan bir fotoğrafla, büyük topluluklarda tanınmayan bir kişi, kahraman olarak ortaya çıkarılabilir. Fotoğrafla görüntülenen bir olay çerçeveye konularak çok daha etkili olacaktır. Fotoğrafçı sabit bir yerde ise fon önem kazanır. Kötü seçilen bir arka plan belge nitelikli de olsa, belgenin değerini azaltabilir.⁵¹

Özellikle, spor fotoğrafçılığında, tüm önemli olayların bir ikinci hatta üçüncü kez görüntülenmesi gerekmektedir. Çünkü, sporda, her şey, gözün kimi hareketleri izleyemediği olağanüstü bir hızla gelişir.

⁵¹ GEZGİN, s.93

Fotoğrafçı, ilgileneceği konu üzerinde yeterince bilgi sahibi değilse ya da konuyu aktarmak için zamanı kısıtlı ise, durumu daha da zorlaşır.

Spor fotoğrafçılığında kişiye özel bir yetenek bulunmalıdır. Spor fotoğrafçısının çekim yaparken dikkat etmesi gereken bazı detaylar vardır. Spor takımlarının fotoğraflarını çekerken formlar beyaz renkte olmamalıdır. Küçük odalar gerçek bir tuzaktır. Önemli olan en karanlık değerlerin bile aydınlatılmasıdır. Böylece, siyah renge bürünmüş oyuncular fotoğrafta daha belirgin gözükür. Çekim yapılan mekan genişse iyi bir görüntü almak için birden fazla flaş kullanmakta büyük yarar vardır.

Görüntüleri daha da güçlendirerek, ilgi çekici duruma getirilmesini sağlamak amacıyla kimi zaman plan ve satırlarla oynamak olası bir çözümdür. Bu amaçla, önce, düz plandan kaçınılmalıdır. Anlatımların, durumların, çerçevenin ve boyutların çeşitlendirilmesi ile poz engellenebilir. Bu bağlamda, foto muhabirinin gerçekleştirdiği çalışmaya ilgi duymadığının kanıtlarından biri de, boy sırasındaki düzensizliktir.

Basın kuruluşları, çoğunlukla ekonomik nedenleri öne sürerek, yazı işlerinin çalışmalarını da sınırlayabilir. Sözgelimi, takım fotoğrafı ya da grup fotoğrafı gazetenin daha çok satılmasını sağlar. Satışlardaki artış belkide gazetenin eriştiği niteliğe bağlanabilir. Bir başka deyişle, bir görüntü politikası belirlemek olasıdır ve boy sırasına dayanan fotoğraflar geçici bir çözüm olarak benimsenebilir.

2.7.3. Portre Fotoğraf

Basında portre sözcüğü, çekimleri stüdyoda fotoğrafçı tarafından gerçekleştirilen resim tanımıyla yer almaktadır. Portre fotoğrafçıları için portre fotoğrafı bir insanın baş ve büst olmak üzere ya da bir çiftin, bir

ailenin büyük planda gösterimidir. Basında portre fotoğrafı ise hangi durumda, hangi çevrede olursa olsun, yalnız ya da toplu halde insanların oluşturduğu biçimde benimsenmektedir.⁵²

Geniş halk kitlelerince yakından tanınan yüzsel kimlik belirleyici portre fotoğrafının gazetede yer alması düşünülemez. Foto muhabiri bir siyaset adamının, bir sanatçının ya da bir sporcunun yalnız yüz çizgilerini belirleyen portrelerini çekmekle yetinmemelidir. X bakanının, Y sanatçının ya da Türkiye Şampiyonu Z sporcunun bizim gibi iki gözü, iki kulağı, bir burnu, bir ağzı vardır. Binlerce kez basında bu biçimde görünmüşlerdir. Fotoğrafın bilgilendirici değeri bunun neresinde o zaman? Fotoğrafın anlatımlar, hareketler, davranışlar, belli durumlarda tutumlar gibi bilgilendirici nitelikte öğeler içermesi gerekir. Foto muhabiri tarafından çekilen fotoğraflar hiç bir zaman vesikalık fotoğraflara benzemez, insanın kişisel, kendine özgü çizgilerini ortaya çıkarmalıdır. Fotoğrafın çekildiği an var olan etkinliklerin yarattığı ortamı en iyi biçimde yansıtmalıdır.

Foto muhabiri, kişileri tüm doğallıklarıyla, koşullar el veriyorsa, eylemde bulunurken ya da sosyo-mesleki durumlarına uygun bir çevrede görüntülemelidir. Sözelimi, bir şirket müdürünün portresi dosya incelerken, ödül almış bir piyanistin portresi, piyano çalarken görüntülenmelidir.

Çoğunlukla, portre fotoğrafçılığı kuramsal ağırlıklı bir poz gerektirmez. Fazladan bilgi eklenerek, herkesin yer aldığı bir fotoğraf çekmek de olasıdır. Bu amaçla, foto muhabiri, sahneye koyma yeteneğinden yararlanmalıdır.⁵³

⁵² GEZGİN, s.99

⁵³ GEZGİN, s.106

Kişinin foto muhabirine verdiği poz anlatımı dondurur. Bu durumda, foto muhabirine düşen görev, görüntüleyeceği kişinin gevşemesini sağlamak ve fotoğrafı çekerken kişinin pasif davranmaması için gerekli iletişimi kurmaktır. Bir bakışın, bir anlatımın, bir tutumun, geniş çerçeveyi ne denli güçlendireceği yadsınamaz bir gerçektir.

2.7.4. Polisiye Olay Fotoğrafı

Doğası gereği polisiye olay önceden sezinlenemez, bilinemez. Bununla birlikte foto muhabiri, olaya anında katılıyormuş hissini okuyucuda uyandırmak için fotoğraflarını olabildiğince olay gerçekleştiği anda çekmeye çalışmalıdır. Bir başka deyişle, gazetecinin en hızlı biçimde bilgilendirilmesi, okuyucu üzerinde olağanüstü bir etki yaratacaktır. Hızlı bilgilendirmenin en kesin yolu hiç kuşkusuz belli yerlerde bulunan "bilgi verici kişiler", polis, itfaiye ve diğer gazetecilerle kurulacak ilişkilerden geçer. Bu kişilerle kurulacak bağlantılar gazeteciyi en hızlı biçimde olay yerine ulaştıracak ve anında gelişen olay üzerine bilgi edinmesini sağlayacaktır.⁵⁴

Polisiye bir olayın aktarıldığı fotoğraf kolaylıkla tanınır. Çünkü fotoğrafın kendine özgü bir biçimi vardır. Polisiye olay fotoğrafları çoğunlukla bir tele-objektifle ya da çok yakından geniş açıyla çekilir. Tele-objektif, bütünü göstererek planların bir araya toplanmasını sağlar, kompozisyon ya da eksiksiz bir düzen bağlamını koruyarak belli bir öğenin ön plana çıkmasına yardımcı olur.

⁵⁴ GEZGİN, s.111

Polisiye olaylar da diğer röportajlar gibi ele alınmalıdır. Foto muhabiri, araştırmacı bir röportaj yapan kişi özellikleriyle gerçek bir fotoğraflı anlatım gerçekleştirmelidir.

3.KADIN

3.1. İslamiyet ve Türk Kadını

İslamiyet Arap dünyasında doğmuş bir din olduğu için ele aldığı kadında Arap kadını olmuştur. Bu doğaldır. Bu bakımdan konulmuş olan yasalar ilk olarak Arap kadınının içinde bulunduğu koşullarla ilgilidir ve onlardan kaynaklanmaktadır. Ve yine bu nedenledir ki, Kur-an'a göre kadın derken öncelikle Arap kadını düşünülmüş ve daha sonra Arap olmayan ulusların kadınlarına da uygulanmaya çalışılmış olan yasalar gelmiştir.

Arap yarımadasında, Arap toplumun yaşadığı ve dünyaya gelen kız çocuklarının öldürülebildiği bir ortamda doğan İslam dini, kadını içinde bulunduğu acıklı durumdan kurtarabilmek için, bazı yenilikler getirmiş onu insan saymanın bazı önkoşullarını ortaya koymuştur. Ancak temeli erkek üstünlüğüne dayanan İslam'da, kadının ne devlet içinde ne de toplumda yeri vardır.⁵⁵

İslam dini kadın hakları yönünden çelişkilerle doludur. Kadın, bir yandan kutsandır, "şüphe yok ki, kadınlar erkeklerin benzeri ve bir eşidir." denirken, öte yandan da eve kapanıp, dünyadan el ayak çekmesi için tüm koşulları beraberinde getirmektedir.⁵⁶

⁵⁵ Hikmet, SAİM. *Kadın Kendini Arıyor*, Venüs Yayınları, İstanbul, 1991, s. 123

⁵⁶ SAİM, s.123

Kur'an'da bir yandan kadının toplumsal konumu ve olması gereken tip biçimlendirilmiş, bir yandan da erkekle kadın arasındaki ayrıcalık belirlenmiştir. Kadının yararına olan noktalar varsa da Kur'an bir bütün olarak erkeği kadından üstün kabul eder. Bu üstün tutuşun gerekçesi de ekonomiktir. Erkek, kadından üstündür, çünkü onu beslemekte ve ona kendi malından sarf etmektedir. Kur'an işte bu gerekçeyle erkeği kadından üstün görmektedir.⁵⁷

Kur'an'da öngörülen Müslüman kadın tipi; bu nedenledir ki, erkeğin yarısı kadar haklara sahiptir. Kendisinden evinde oturması istenmiş, göz ucuyla dahi olsa olmayan bir erkeğe bakması yasaklanmıştır.

Ayrıca Kur'an'da kadının erkeğin yarısı kadar haklar statüsü içinde olduğunu kesin gösteren diğer hükümde ancak iki kadın tanığın bir erkek tanığa eşit olabileceği hükmüdür.

Tüm bunların sonucunda kuramsal ele alındığında İslamiyet'in Müslüman kadına göreceli de olsa kötünün iyisi düzeyinde birdizi haklar tanımış olduğu ve pratiğe bakılarak yapılacak olan son çözümlemede İslamiyet'in kadını koruyormuş gibi görünürken sosyo-ekonomik-politik bakımlardan eskisinden daha kötü bir erkek egemenliği altına alındığı anlaşılmaktadır.

Çokeşli evlilik kurumu İslamiyet'te başlamamıştır. Asur ve Babil'den beri uygulanmaktadır. Kur'an, evliliğe bir sınırlama getirmemiştir, bu doğrudur. Çok eşlilik, yine de her Müslüman erkek tarafından değil, varlıklı sınıfın egemenlerince uygulanmıştır. Bununla birlikte yoksul kesimde ki Müslüman erkeklerin tamamına yakını tek eşliydiler.

⁵⁷ Aytunç ALTINDAL. *Türkiye'de Kadın*, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 1991 s.46

Bir bakıma Kur'an, Müslüman kadının evrensel ve nesnel koşullarıyla ilgilenmiştir.

Hadisler ise, kadının şimdiki zaman içindeki yeriyle ve rolüyle ilgilidirler genellikle. Kur'an, kadın-erkek tüm Müslümanların kimliğini, hadisler de kişiliğini kurmuşlardır, diyebiliriz.⁵⁸

Türklerin Müslüman Araplarla ilk tanışmaları İ.S. 8. Yüzyılın başında başlar. Bu dönemde Türkler, çeşitli toplumsal çalkantılar nedeniyle İran'ın Güney Bölgesinde sıkışıp kalmış, yarı-göçebe görüntüleri ve Şamanist dini inançları olan bir oymaklar federasyonudur. İ.S. 8. Yüzyıl'da başlayan bu ilişkiler kesintisiz sürmüş ve yüzyılın sonlarına gelindiğinde Türkler oymaklar halinde İslamiyet'i benimsemeye başlamışlardır.⁵⁹

Bu toplumsal değişim, yüzyıllardır kendi gelenek ve inançları içinde Müslüman-Arap kadını ile kıyaslanamayacak kadar özgür yaşamış olan Türk kadınına da etkilemiştir. Türk'lerin İslami esaslara göre yeniden düzenledikleri toplumlarında Türk kadını, tıpkı Müslüman-Arap kadını gibi hatta bazı durumlarda ondan da beter bir şekilde Müslüman-Türk erkeğinin kesin denetimi ve buyuruculuğu altına girmeye zorlanmıştır.⁶⁰

Selçuklu döneminde Türk kadını erkeğinden aşağıda kabul edilmemekte, kabilenin yönetiminde kendisine de danışılmakta, yani kabilenin geleceğini ilgilendiren kararların alınışından iyi veya kötü kendisinin "fikri"de sorulmakta; üretimden kendine düşen payı alabilmekte ve cinsiyete göre işbölümü düzeni içinde çalışmaktadır.⁶¹

⁵⁸ ALTINDAL, s. 60

⁵⁹ ALTINDAL, s. 64

⁶⁰ ALTINDAL, s. 66

⁶¹ SAİM, s. 125

Görülüyor ki İslam dininde kadın, uzun savaşlar sonunda erkeklerini yitirmiş topluma çocuklar doğuran, eşini rahatlatan, evine kapatılmış bir dişidir yalnızca.⁶²

İslamlığın doğduğu tarih, yer ve yayılma fırsatını bulduğu koşullar dikkate alındığında, yine de, kadının eskisine oranla daha iyi sayılabilecek bazı haklara kavuştuğu söylenebilir.

3.2. Osmanlı Dönemi ve Türk Kadını

Osmanlı döneminde, gerek Kur'an'ın yanlış yorumlanması, gerekse bilgisizlik ve kişisel çıkarlar nedenleriyle Kur'an ve hadislerin tutucu bir anlayışla çağın gerisinde bırakılmak istenmesi, kadının konumunu giderek daha da kötüleştirdi.⁶³

Teokratik Osmanlı toplumunda kadının toplumsal yaşamı, yeri ve değeri pek yoktu. Bu anlamda teokratik Osmanlı toplumu, kadını kafes arkası, peçe altı eden, yani kadınsız bir toplum yapısına sahipti.

Uygarlıktan payını almamış bu bencil anlayışla, yasaklarla eli kolu bağlanmış Osmanlı kadını, erkeğin tam bir kölesi durumuna getirildi. Eve kapatılan ve her yönden sömürülen köle.⁶⁴

Osmanlılarca kabul edilen İslam Medeni Kanunu, erkeğin reis olduğu pederşahi aile tipini kabul eder. Aile, büyük anne, büyük baba, eş, çocuklar, varsa onların eşleri, torunları ve bazı yakın akrabalarından oluşur. Herkes aile reisinin kesin otoritesini kabule mecburdur. Veraset işlerinde kadın her zaman erkekten az hisse alır. Kadının evlilikte, kocasını seçme hakkı yoktur, çünkü bu işi, baba veya bir başka aile büyüğü yapar.

⁶² SAİM, s. 125

⁶³ SAİM, s. 126

⁶⁴ SAİM, s. 127

Türk-Osmanlı toplumunda kadın, toplumsal, siyasal, ekonomik ve ev işlerinde, gece de yatakta kullanılan "canlı-sıcak-mal" olarak kalmıştır. İşin acı tarafı, Osmanlı İmparatorluğu'nda altyapı kadının niçin bu durumda olduğunun bilincine bir türlü erememesi ve her şeyi "Allah'tan"dır deyip kabullenmişliğidir.⁶⁵

Düzen bu insanları madden ve manen sömürebilmek için onları hep belli bir toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel düzeyde tutmuş aydınlatmaya yönelik ya da bağınazlığa karşı çıkıcı her türlü girişimi ve hareketi engellemiş, bazı hallerde de gözdağı olsun diye son derece kanlı biçimlerde bastırılmıştır.⁶⁶

Osmanlı toplumunda Padişahlar diledikleri kadına "aynı anda" sahip olabilmişler fakat Şeriat'ın kesin savunucularından hiç biri çıkıp da "Olmaz böyle şey! Osmanlı Devleti'nin Padişahı ve İslam'ın Halifesi durmadan kadın değiştiriyor" diyebilmek yürekliliğini gösterememiştir. Buna karşılık Padişahlar da din adamlarının gündelik işlerine pek karışmamışlardır. Sözün kısası, iki tarafta birbirlerinin çalışmalarını görmezlikten gelmeyi çıkarlarına ve genel siyasetlerine uygun görmüştür.⁶⁷

Osmanlı kadını denilince nedense akla hemen harem gelir. Harem sanıldığı gibi Türk icadı veya Osmanlı icadı değildir. Harem, Türk-Osmanlı toplumunda XV.Yüzyıl'da başlamıştır. Harem, Osmanlı'lardan önce Kadim toplumlardan beri Emevi'lerde, Abbasi'lerde, İran'da ve Bizans'ta vardır.

Burada bir noktaya değinmek gerekiyor. Bu da Saray ile Şeriat'ın birçok olayda birbirlerine ters düşüşüdür. Ama bu ters düşüş "Kitaba

⁶⁵ ALTINDAL, s. 82

⁶⁶ ALTINDAL.

⁶⁷ ALTINDAL, s. 84

uydurularak" yapıldığı için din adamları bunları görmemezlikten gelebilmişlerdir. Oysa aynı ulema takımı halkın karşısına çıktıklarında Şeriat'ın her hükmüne mutlaka uyulması gerektiğini söylemişler ve bunlara uymayanları "zındık" olarak nitelendirip, öldürülmelerine yeşil-ışık yakmışlardır.⁶⁸ Mesela;

Hadislere göre "raks(dans) haramdır, bunları yapanların (cariyelerin) alınması ve satılması ve bunlara bu sanatı öğretmek yasak ve haramdır. Bunların alış-verişinden gelecek olan para haramdır..."⁶⁹

Oysa saray baştan aşağıya, bey ve paşa konakları oldukça çok sayıda satın alınmış cariyelerle doludur. Üstelik bu cariyeler "raks" ın en kıvrığını da buralarda öğrenmektedirler. Ayrıca bu cariyelerin her gece dans ettiriliyor oluşları ve çıplak tenlerine bakılarak şarap içiliyor olması da cabadır. İslam aleminin en büyük ruhani lideri olan Padişah/Halife, bu raksları seyretmekte ve "ihsan" dağıtmaktadır.⁷⁰

Bu örnekten de anlaşılacağı üzere saray ve çevresi İslamiyet'te öngörülen pek çok yasağı kendileri için uygulatmamışlardır. Çünkü düzen kendi ellerindedir. Bu çelişkili düzende kadının görevi ya tarlada, evde sabahtan akşama dek durmaksızın çalışmak ya da Padişah, bey ve paşa konaklarında sabahtan akşama dek süslenip, geceleri de "erkeğin" gönlünü eğlendirmek şeklindedir.

Kısacası, Osmanlı Sarayı'nda kadın, İmparatorluğun ilk üç yüz yılında pek etkili olamamışsa da daha sonra, Osmanlıların çökmesine dek hayli "olaya" karışmış ve belli ölçüde etkili olmuştur.

Öte yandan "Köylü kadını İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde önce erkeği ile beraber, üreticidir. Tarımda çalışır, ev ekonomisinde büyük yeri

⁶⁸ ALTINDAL, s. 88

⁶⁹ ALTINDAL.

⁷⁰ ALTINDAL.

vardır. O kumaşını dokur, örgüsünü örür, döşemesini kendisi yapar ve bunu yanında güzel sanatlar bakımından örnek olan dokuma işler de meydana getirir. Bu aile çevrelerinde de çokeşlilik geçerli olup, bir erkek dört kadar eş sahibi olabilir. Fakat kadın burada tamamen ekonomik bir öğedir. Köylü kadını şehirde olduğu gibi sıkı sıkıya örtünmez, çünkü tarla hayatı ona çok açık havada ve erkeği ile beraber çalışma zemini de vermiştir. Buralarda kadın peçe ile değil, başına sardığı örtüsünü kendi köyü dışından gördüğü yabancı olarak nitelendirdiği erkekten sakınmak için kullanılır.

Köylü kadın, kültürel düzeyde hiç bir ürün vermeden ve katkıda bulunmadan yaşamıştır. Toplumda, bir kez daha yineleyelim ki, ekonomik siyasal hiç bir etkinliği olmamış, her iki durum için de "safra" gözüyle bakılmıştır. Erkeğin yarısı kadar olan yasal hakları da olmasa Anadolu kadını için kendilerine hiç bir karşılık ödemedi çalıştırılmış insanlar gözüyle bakılabilir.

3.3. Cumhuriyet Dönemi ve Türk Kadını

Kadınların toplumsal varlıklar olarak yerlerini almaları bir uygarlık aşamasıdır ve Atatürk İlke ve İnkılaplarının en önde gelenidir. Bütün öteki yenilikler, kadını, topluma toplumsal bir değer olarak yeniden kazandıran, kadın hakları inkılabının başarısına bağlıdır.

Mustafa Kemal yine Türkiye Cumhuriyetini kurarken Türk kadınına da kurtardı.⁷¹

⁷¹ SAİM, s. 105

Kadının toplumsal değerinin bilinmediği, anlaşılmadığı, azımsandığı dönemlerde toplumlar kalkınmamış, geri gitmişlerdir. Batı tarihinde bunun açık örnekleri görüldüğü gibi, Osmanlı Devletinin toplumsal bünyesindeki çöküşün de başlıca nedenini, kadınların toplumdan çıkarılmasında gören düşünürler vardır.

Çağdaş bir toplum olmanın ön koşulu, gelişmişliği yakalamış ülkelerin öncelikle sağladığı konu, laik düzendir. Atatürk Devrim de bilimi, bilimin yol göstericiliğini, usu benimsemiş, laik bir toplum yaratmayı, çağdaş olmanın gereği görmüştür. Atatürkçü laiklik anlayışı ülkenin geçmişi ve geleceğinde yazgının önemli olduğunu vurgulamış, yazgıcılığı yadsımıştır.⁷²

1923-1938 arasında Türk kadını artık yeni bir düzen anlayışının kadınıdır. Kendisine, okuyup-öğrenme, kamusal yönetime ortaklık, toplumda tırmanma, yapabilme, seçicilik, çağına uygun duyuş/düşünüş/davranış olanak ve hakları tanınmıştır. Bir imparatorluk yıkılmış, onunla birlikte aklını köreltmış ve hor görmüş olan düşünce de tarihe karışmıştır.⁷³

Atatürkçü laiklik anlayışı her alanda Türk kadınının özgürleşmesini sağlayacak düşünsel anlayışı, düşünde devrim getirmiştir.

Atatürk Devrimi'nin bu aydınlığa, yeniliğe, bilime, ulusallığa, çağdaşlık ve özgürlüğe açık olma özellikleri bugün aynı değişim aynı hız, aynı devingenlik ile sürmektedir. Gerçi Atatürk Devrimini anlamış, ona, bu konuda uğraş veren kesimler, insanlar güçlüdür. Ancak bu aydınlanma Devrimi'ni anlamamış, anlamak istememiş, anlamak istemeyen ve bu devrimin karşısında yer alanlar da güçlenmektedir. Bu bağlamda

⁷² Necla ARAT. *Türkiye'de Kadın Olmak*, Say Yayınları, 1. Basım, İstanbul, Kasım 1994, s.15

⁷³ ALTINDAL, s. 122

unutulmaması gereken tarihsel ve toplumsal bir konu da devrimlerin sürekliliğinin bir süre sonra sarsılabildiği, ancak yeni bir güçle ileri yıllarda gündeme gelebileceği olgusudur. Yeter ki, devrimin amacı çağdaşlık olsun.⁷⁴

Atatürk'ten güç alan Türk kadını, her alanda kendisini yenilemiştir. 1926 yılında kabul edilen Medeni kanun ile kadının hukuksal haklara sahip olması sağlanmıştır. Bu hızlı ve çağdaş değişim ile erkeğin çok kadınla evliliği önlenmiştir. Bu kanun ile erkek, tek kadınla ve resmi bir nikah ile evlenmek durumunda kalmıştır. Yine bu yasa ile kadına, kocasından ayrılma hakkı da verilmiştir. Evlilikte yaş sınırı getirilmiştir. Karşılıklı rıza ile evlilik müessesinin kurulması öngörülmüştür. Miras hakkında kadının erkekle eşit hakkı sağlanmıştır. Tanıklıkta cinsiyet farkı önlenmiştir.⁷⁵

Atatürk'ün dünyanın en aydın kadını olarak görmek istediği, çoğunlukla kadınlardan "kadınca" konular üzerinde düşünmeleri, siyasete, ekonomiye kafa yormamaları ve bu gibi önemli konuları erkeklere bırakmaları istenmiştir. Bu nedenledir ki, kentli ve varlıklı kadınların hemen hepsi memlekette ne olup, ne bittiğinden pek haberdar olamadan günlerini geçirmişler, fakat Kral Edward'ın uğruna tahtı bırakışını içlerini çekerek ayrıntılarıyla öğrenmişlerdir. İşçi-Köylü kadını ne günün Paris Modası'ndan haberdar olmuş, ne de kimler tarafından nasıl bir yönetim biçimiyle yönetilmekte olduğunu kavrayabilmiştir. Buna karşılık durmaksızın çalışmış ve çalıştırılmıştır.⁷⁶

⁷⁴ ARAT, s. 122

⁷⁵ Emel DOĞRAMACI. *Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü*, İş Bankası Kültür Yayınları,

1. Baskı, Ankara, 1989, s. 91

⁷⁶ ALTINDAL, s. 127

Laiklik, modernleşme, çağdaşlaşma ve kadın hakları arasındaki derin ve yakın ilgiyi, beraberliği İslamcı kadın anlayacak mı? Bu anlayış doğrultusundaki uygulamaların tüm kadın hakları konusundaki önemini kavrayacak mı? Bu sorunların yanıtlarını, konusundaki önemini kavrayacak mı? Ancak bugün yanıtlayabileceğimiz önemli bir olguda ortadadır. O da şudur: Bazı olumsuz gelişmelere karşın Türk kadınları erkeklerin öncülük ettiği kalkınma, modernleşme, çağdaşlaşma atılımlarının oluşumunda payı olan bir konuma geldiler, geliyorlar. Tüm bu olumlu gelişimin kökeninin Atatürk'ün Aydınlanma Devrimi olduğu da yansınamaz bir gerçektir.⁷⁷

3.4. Günümüzde Türk Kadını

Atatürk yalnız çağdaş Türkiye'nin kurucusu olarak değil, aynı zamanda, öteki Müslüman ülkelerde de laikliğin öncüsü olarak dünyanın hayranlığını kazanmıştı. Bu Atatürk'ün eşsiz dehasının somut bir kanıtıdır.⁷⁸

Atatürk'ün sağladığı yenilikler, yüzyıllar boyu bir düş olan kadın erkek ilişkiliğini, Osmanlı İmparatorluğu'nun enkazı altından toplumun canlı ve atılımcı gücü olarak ortaya çıkardı.⁷⁹

Türkiye'de, Cumhuriyetten sonrada daha halen süregelen kadın sorunu bir hukuk sorunu değil, bir gerçek sorundur. Çünkü, hukuk kuralları ancak halkın ruhuna yerleştiği sürece bir anlam taşır. Bu olmadığı sürece de yüzeyde kalır. Şunu cesaretle itiraf etmek gerekir ki, Türkiye'de

⁷⁷ ARAT, s.18

⁷⁸ SAİM, s.105

⁷⁹ SAİM, s.107

kadınlık devrimi maalesef bir kaç büyük kentten öteye, derinlere işleyememiş, işlemek şöyle dursun, Atatürk'ün ölümünden sonra çok daha geriye gitmiştir. Çünkü Türkiye'de kadın sorunu gerçekte kadın sorunu değil, bir erkek zihniyet ve taassubu sorunudur. Kadını mal, mülk gibi, erkeğin yıkılması sorunudur.⁸⁰

Günümüz Türkiye'sinde erkek egemenliği bir sarsıntı geçiriyor. Kadın artık kendine hazırlanan dar kapılara sığmıyor, bilinçleniyor ve tüm kapıları yıkıyor.

Kadın bildikçe aydınlanıyor; aydınlandıkça değişiyor; değiştikçe yürekleniyor ve yeni arayışlar içine giriyor.

Belirtilen değişmelere ek olarak bir yandan insan hakları, demokrasi ve eşitlik açısından gerçekleşen gelişmeler, öte yandan ailedeki rolüyle sınırlanmak istenmeyen kadınların savaşımlarıyla toplumun her alanında "kadın nerede?" sorusu sorulmaktadır.

Kadın her şeyden önce insan olduğunun bilinmesini istiyor.

Bir hedefe ulaşmanın şartı istenmektedir ve kadın artık istenmeye başladı. Zaman içerisinde tüm isteklerin olacağından da hiç kuşkusu yok.

Çağdaş kadın, artık geçmişin o sinmiş suskun, başı öne eğik kadını değil. Tam tersine, özgürlüğünü bulmuş, ilerlemeye bakan korkusuz, hırslı, giderek bilinçlenen, düşündüğünü söylemekten çekinmeyen; hepsinden önemlisi istemesini bilen bir kadın.⁸¹

Hemen her alanda gördüğümüz "değişim" i bilginin artışı, toplumda amacının ortaya çıkışı, reformlar, dışsal etkiler, bireylerin bilinçli istek ve

⁸⁰ SAİM, s.122

⁸¹ SAİM, s.9

kararları, değişen koşullardan etkilenen bireysel eylem gibi faktörler yaratmaktadır.⁸²

Tüm bu değişim ve kadının kendini aramasındaki canlanmaya rağmen, Türkiye'de çok değişik kadın gerçekleri yer almaktadır. Ve kadının temelde rolü ve konumunun cinsiyet ayrımına göre belirlendiği de bir gerçektir.

Kadının kendi durumunu-konumunu fark edişinde ve kendinde değişim istemesinin en önemli faktörü ise kuşkusuz kitle iletişim araçlarıdır. Çünkü medya belirttiğimiz gibi kişi ve dolayısıyla toplum üzerinde etkilidir ve değişim yaratan, en azından hızlandırandır.

3.4.1. Kitle İletişim Araçları ve Kadın

Halen tüm insan hakları ihlalleri içinde en sistematik yaygın ve değişmez olanı kadınların eşitliğinin reddedilmesidir. Son yıllardaki bazı gelişmelere karşın dünyada kadınların tam eşitliğe kavuştukları hiç bir ülke yoktur. Nüfusun yarısını ya da yarısından çoğunu kadınlar oluşturuldukları halde onlara; güçsüz, dezavantajlı ve azınlık bir grup gibi davranılıyor. Genelde yoksulluk, işsizlik ve eğitim yetersizliği gibi sorunların yükü de kadınların sırtında. Nitekim dehşet verici bir örnek, dünyadaki okumuşların üçte ikisinin kadın oluşu ve kız çocuklarına, erkek çocuklarına kıyasla daha aşağı düzeyde ve çoğu kez hayli erken yaşlarda

⁸² Marjorie FERGUSON. "Imagery and Ideology: The Cover Photographs Of Traditional Women's Magazines", *Hearth and Home Image Of Women In The Mass Media*, Ed: Gaye TOUCHMAN, Newyork Oxford University Press, 1978, s. 102

kesilen bir eğitim verilmesidir. Eğer toplumların sorunlarını çözümlemeye haklı bir pay sahibi olacaklarsa, kadınlarda iletişim, toplumsal katılım ve eğitimde değişik yer alma özgürlüğüne sahip olmalıdırlar. Fakat bu yer alma, geleneklerce yada toplumsal göreneklerden ve kimi zaman dinden kaynaklanan ön yargılarca önlenmekte; bazı ülkelerde ayırım gözetici yasalar yüzünden ve kadınlara ev işlerinde tarlada çalışmak, yaşamında haddinden fazla sorumluluk payı yüklenmesi nedeniyle, engellenmektedir.⁸³

İletişim dünyası da bu eşitsizliği yansıtıyor. Ciddi konular ve siyasal olaylarla ilgili gazetecilerin çok azı kadın; ve yine çok az kadın gazete yöneticiliği benzeri yöneticilik mevkilerinde yer alıyorlar. Çalıştıkları işlerde öze ilişkin kararların alınmasında ender olarak sorumluluk sahibi oluyorlar.⁸⁴

Genelde iletişim araçlarında, kadın için özgül önemdeki konulara, yani kadın hareketi ile ilgili gelişmeleri ya da bağımsız ve yetenekli kadınların topluma yaptıkları katkılara pek önem verilmiyor. Dergilerde ve televizyon oyunlarında kadınlar; kendini küçük düşüren bağımlı, akılcı olmayan batıl inançlı ve aşırı duygusal kimliklerde görülüyorlar. Özellikle reklamcılıkta kadınlar; ya ilgi alanları ev yaşamı ile sınırlı ev kadınları ya da pazarlanan malları daha çekici kılan cinsellik öğeleri olarak gösterilmektedir. Bu gerçekten kopuş, şimdilerde iyice fark edilmiş durumda. Nitekim Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre, Birleşik Devletler vatandaşı ve Kanadalı kadınların sadece %8'i reklamlarda sunulan kadın imgesinin "gerçeğe uygun" olduğu kabul ediyor. Ancak bir çok bilimsel araştırma, iletişim araçlarındaki bu tür kadın betimlemesinin;

⁸³ Sean MACBRİDE. *Bir Çok Ses Tek Bir Dünya (İletişim ve Toplum – Bugün ve Yarın)* Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara, 1993

⁸⁴ MACBRİDE, s. 211

varolan önyargılar ile değer kalıplarını azaltmaktan çok güçlendirileceği sonucuna varmaktadır. Bu çarpıklık ise yine var olan eşitsizliklere özür göstermek ve sürdürmekten başka bir işe yaramayacaktır.⁸⁵

Kadın konusunda, kadın işgücü de medya da genellikle sömürü konusu olmuştur. Sermaye sahiplerinin ve reklamcılarının bunda büyük rolü olmakla beraber kadının ikinci sınıf insan olduğunun hem kadınlar, hem de erkekler tarafından benimsenmiş olması da böyle bir sömürüye temel teşkil etmektedir.⁸⁶

Türkiye'de son on yıl içerisinde kadınlar üzerine söz söylemek yaygınlaşıyor. Ancak kadınlar üzerine söz söylemenin bunca yaygınlaşması ve bu bağlamda oluşan ses ve görünürlükteki çoğalma, toplumda kadınların ikinci konumlarını değiştirici farklı değer ve normların yerleştirildiğine işaret etmiyor. Kadınlar üzerine söylenen sözdeki açılma ve genişleme esas itibarıyla kadının cinselliğinde odaklanmaktadır. Daha da önemlisi medyada kurulan kadın kimlikleri giderek artan bir biçimde erkek egemen söylemlerce tanımlanan bir cinsellikle ölçülüyor hale gelmekte ve kadın ana hatlarıyla pasif, kolayca el koyulabilir, hükmedilir, parçalarına ayrılıp çeşitli amaçlar için kullanılabilir, seyirlik bir cinsel haz nesnesine dönüştürülmektedir. Dolayısıyla kadınlar medyanın çeşitli alanlarında kendi seyredilişlerini seyrederlerken bir yandan da onlardan talep edilen "ideal" kadının ne olduğu gösterilir ve onlara kendini benim beni sevdiğim gibi sev, benim istediğim gibi ol denir.⁸⁷

⁸⁵ MACBRİDE, s. 212

⁸⁶ ARAT, s. 125

⁸⁷ TEKELİ, s. 213

Türkiye'de erkek egemen söylemlerinin dışında tanımlanmış kadın kimliklerinin medyada kalıcı ve belirleyici bir yere sahip olup olamayacakları üzerine bir görüş belirtmek için vakit henüz erken. Bugünkü koşullarda Türkiye'de kadının medyada ele alınışındaki baskın ve yaygın tavrın erkek egemen bakış açısından sürdürüldüğünü söylemeye devam etmek gerekiyor.

Buna göre, kadınlar medyada hem cinselliklerinin dışında önemli bir değerlendirmeye tabii tutuluyorlar, hem de cinselliklerini kendi tanımladıkları kimliklerinin olağan bir parça halinde taşıyarak var olamıyorlar.⁸⁸

Türkiye'de kadınlar kitle iletişim araçlarının oluşturduğu medyada batıdaki örneklerden farklı anlatım teknikleri ve biçimleriyle ifade edilmiyorlar. Aksine, gerek radyo ve televizyon programları, gerekse kadın-erkek dergileri, haber ve magazin basını açısından kadın imajlarının kurulma biçimleri batı egemenliğindeki evrensel medya kodlarına son derece uygun.⁸⁹

Buna rağmen medyada kurulan kadın kimlikleri ve buna bağlı olarak üretilen kadın imajları kültürün özgüllüğü içinde anlamlarını kazandıklarından, Türkiye'deki popüler medya söylemlerinde kadın kimliklerinin nasıl ve neye göre tanımlandığını, medyada kadınla kurulan ilişkinin nasıl bir ilişki olduğunu anlamak gerekiyor.⁹⁰

⁸⁸ TEKELİ, s. 215

⁸⁹ TEKELİ.

⁹⁰ TEKELİ.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, 11-25 Aralık 1995 tarihleri arasında yayınlanan (Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman) gazetelerde kullanılan haber fotoğraflarında, kadının nasıl yer aldığını tanımlamaktır. Bu amaçta şu sorulara cevap aranacaktır.

1. İncelemeye alınan gazetelerde (Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman) yer alan haberlerde kullanılan kadın fotoğraflarının kadını yansıtış şekli nasıldır?

2. İncelemeye alınan gazetelerde yer alan aynı habere ait kullanılan kadın fotoğrafları arasında fark var mıdır?

3. İncelemeye alınan gazetelerde yer alan haberlerde kullanılan erkek fotoğraflarının erkeği yansıtış şekli nasıldır?

ÖNEM

Bu çalışmada daha önce de değinildiği gibi yazılı iletişimin önemli bir aracı olan yazılı basında fotoğraf kullanımı çok önemli konumdadır. Kamuoyu oluşturma gücü nedeniyle gazetelerde yayınlanan kadın fotoğraflarını kullanarak haberi daha etkili kılma, bu gücün önemli ögesidir. Bu konuları yeterince inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Çalışmanın bu konuyla ilgili sınırlı sayıdaki araştırmalardan biri olması nedeniyle araştırma bulguları bilimsel anlamda ve basın alanında yapılan çalışmalarda çalışmayı önemli yapan bir etmendir.

Araştırma sonuçları dikkate alındığında, bu konuyla ilgilenenlere kaynaklık edebileceği gibi Türk basın dünyasına bir yansıma olacağı bir

başka deyişle, bu araştırma sonuçlarının pratikte aydınlatıcı olarak kullanılabileceği düşünülebilir.

Tüm bunlara göre, kadın kimliklerinin medyada ve belirleyici bir yere sahip olması açısından bu çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

VARSAYIM

Toplumumuzda cinselliğin bir tabu olarak görülmesinin etkisiyle kadın, ikincil bir konuma yerleştirilmiştir. Kadın daha çok cinsel bir nesne, bir meta olarak görülmektedir. Bu çalışmada göz önünde bulundurulan temel varsayım; basının varolan bu bakış açısıyla çağdaş kadın imajı yaratmaya hiçbir katkısı olmadığıdır. Ayrıca basında yer alan haber fotoğraflarda kadına yer verilmesinin yanında çok dar kalıplar içinde kullanıldığı, gazetelerin kadınların yaşamında işgal ettiği yeri genellikle yansıtmadığıdır. İkinci bir varsayım ise, seçilen gazetelerin okuyucu kitleleri değişik bile olsa, her birinin kendi okur özellikleri doğrultusunda bir kadın imajı yansıttıklarıdır.⁹¹

SINIRLILIKLAR

Araştırma, düşünsel yapıda farklı okur gruplarına sahip 3 ulusal gazetenin(Cumhuriyet, Hürriyet, Zaman) incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Bu gazetelerin seçimindeki ölçüt, tiraj durumları ve bu gazetelerin Türkiye'nin büyük gazeteleri olmalarının yanı sıra, siyasal

⁹¹ YAKTIL ve diğerleri, s.224

yelpazedeki görüşlerini, yayınlarıyla belli bir ölçüde yansıtma ları da olmuştur.⁹²

Bu çalışmada sadece 11-25 Aralık 1995 tarihlerinde yayımlanan gazetelerin seçilmiş olması ise yansız atama yöntemi ile sağlanmış ve araştırma başlama tarihini takip eden 15 günlük süre ele alınmıştır. Araştırmanın maliyeti düşünülerek sadece 15 gün ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmada, esas olarak 3 gazetenin ilk sayfa, politika, magazin sayfası ve spor sayfaları araştırma kapsamına alınmış, köşe yazıları, reklam ve ilanlar kapsam dışında bırakılmıştır.

Böylece çalışma sadece "gazetelerdeki haber fotoğraflarında" kadın profilinin incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

⁹² Filiz SEÇİM. "Uluslararası İletişim Bağlamında Türk basınında Yer Alan Dış Haberlerin İncelenmesi" (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993, s.4

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma için belirlenen evren ve örneklem araştırmada kullanılan araştırma yöntemi, veri toplama ve çözüm çeşitlemesine ilişkin açıklamalar yapılmaktadır.

Bu araştırmada iki tür yöntem kullanılmıştır. Birincisi, araştırmayı destekleyen kuramsal bölümler için literatür tarama modeli; Geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma kapsamıdır.⁹³

İkincisi de, haber fotoğraflarında kadın profilinin incelemesini yapmak üzere içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.⁹⁴ İlk aşama olarak, araştırmada incelenen fotoğrafların fiziksel nitelikleri saptanmış, ikinci aşamada, kadının belirlenen konu ve kategoriler kapsamında nasıl sunulduğu incelenmiştir.

Fiziksel nitelikler için, haber fotoğraflarının hangi gazete ve sayfasında yer aldığı, toplam haber adeti, fotoğraflı haber adeti, kadının yer aldığı haber fotoğrafları adeti belirlenmeye çalışılmıştır.

İçerik ile ilgili bulgular, incelenen haber fotoğraflarının konuları, haber fotoğraflarında kadının konumu ve haber fotoğraflarında kadının sunumu şeklinde incelenmiştir.

⁹³ Niyazi KARASAR. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 4. Basım, Ankara, 1991 s.78

⁹⁴ İçerik çözümlemesi, toplumsal ya da toplumbilimsel araştırmalarda kullanılan bir gözlem tekniğidir. Günümüzde en yaygın olarak kitle iletişim araçlarının içerikleri, iletileri üzerinde kullanılmaktadır. İçerik çözümlemesi ile ilgili bir çok tanımlama yapılmıştır. Ancak bunlar içinde en bilinen ve kabul göreni Bernard Berelson'un tanımudur. Berelson'un tanımı şöyledir: "İçerik çözümlemesi; iletişimin açıklanan içeriğinin yansız, dizgeli sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniğidir." Bu tanıma göre önemli özellikler yansızlık ve dizgeli olmaktır. Aysel AZİZ. *Araştırma Yöntemleri - Teknikleri ve İletişim*, İLAD Yayınları, No: 3, Ankara, 1990, s. 105

Evren ve Örneklem

Çalışmanın amacında belirtilen hedeflere ulaşabilmek için günlük olarak Türkiye'de yayınlanan ve toplam tirajları 1.000.000'a ulaşan büyük ve ulusal 3 gazete (Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman) çalışma kapsamı içine alınmıştır. 11-25 Aralık 1995 tarihleri arasındaki toplam 45 gazete her gün satın alınarak toplanmıştır. Bu gazetelerin hepsi aşağıda belirtilen yöntemle, çalışma kapsamı içine alınmıştır.

Bu çalışmanın kapsamına 45 gazetenin alınmasının nedeni daha çok örneğe ulaşabilmek ve daha sağlıklı veriler toplanabilmesi amacını içermektedir.

Çalışma, gazetelerin Birinci, Politika, Magazin ve Spor sayfalarının incelenmesiyle oluşmuştur. Burada amaç, gazetelerin birinci sayfalarında yer alan haberlerin diğerlerinden farklılığıdır. Gazeteyi sattıran, okuyucunun ilgisini çeken birinci sayfadır. Bu sayfaya giren haber ve fotoğraflar o günün gündemini de oluşturmaktadır. Politika sayfası, tüm gazete okurlarını ilgilendiren fakat belirli bir okur kitlesi olan haber sayfalarıdır. Bu sayfada fotoğraf kullanımı daha azdır ve herhangi bir miting sırasında çekilen bir fotoğraf, bir politik toplantıdan görüntüler ya da politikacıların portre fotoğrafı yer almaktadır. Magazin sayfaları fotoğrafa çok yer veren ve genellikle kadın fotoğrafı kullanımını tercih eden sayfalardır.⁹⁵ Bu sayfalarda yayınlanan haberler gazete okurunun en çok ilgisini çeken bölümdür. Spor sayfaları çok fazla fotoğraf kullanılan haber sayfalarıdır. Bir çok gazete okuru gazeteyi ellerine aldıklarında önce arkasını çevirip spor haberlerini okumaya başlarlar. Daha sonra gazetenin

⁹⁵ YAKTIL ve diğerleri, s. 228

tamamını okumaya çalışırlar. Bu nedenlerle gazetelerin bu 4 farklı haber sayfaları çalışma kapsamı içine alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Verilerin toplanması çalışmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan sorular yardımıyla oluşturulmuştur. Sorular amaçlarla birlikte varsayımlarla ilgili düşünceleri de gözönüne alarak 2 kategori halinde hazırlanmıştır. Bunlar; genel sorular ve işlenen konuları içermektedir. Sorular araştırmacı tarafından hazırlanmış ve veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Haber fotoğraflarının niceliksel olarak değerlendirilmesi için araştırma kapsamında yer alan 45 gazetenin öncelikle gazete bölümleri sınıflandırılmıştır. Bunun için yayınlanan her dört gazetenin birinci, politika, magazin ve spor sayfaları araştırma kapsamına dahil edildikten sonra incelenen gazetelerdeki tüm haber fotoğrafları sayılmıştır. Bu sayım yapılırken dört bölüme ayrılmıştır. Bunlar; Kadın, erkek, kadın-erkek ve kodlanamaz olarak belirlenmiştir. Kadın; Haber fotoğrafında sadece kadınları içeren haber fotoğraflarının kullanılmasıdır. Erkek; Haberde kullanılan fotoğrafta sadece erkekleri içeren bir fotoğrafın kullanılmasıdır. Kadın-erkek; Haberde kullanılan fotoğrafta hem kadın hem de erkeğin bir arada yer aldığı fotoğrafın tercih edilmesidir. Kodlanamaz; Haberde kullanılan fotoğrafta ne kadın ne de bir erkek fotoğrafının yer almasıdır. Bir sel haberinde sadece sel basan evlerin fotoğraflarının kullanılması gibi.

Yapılan sayım işlemi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Böylece niceliksel bulgular elde edilmiştir.

Daha sonra nitelik bakımından değerlendirmeler için araştırmacı tarafından " gazetelerde yer alan haber fotoğraflarında kadının sunumu ve içerik analizi inceleme kağıdı" geliştirilmiştir. İçerik konuları sınıflandırılmıştır. Bunlar, politika, kaza, ölüm, terör/şiddet, din, magazin, ekonomi, spor, doğa olayları, eğitim, sağlık, kadın sorunları, günlük yaşam, çalışma hayatı, cinsellik ve diğerleri olarak belirlenmiştir. Sonra incelenen fotoğraflarda kadın ve erkeklerin konumları üzerine kategoriler belirlenmiştir. Kategoriler 11 sınıfta toplanmıştır. (Politikacı, anne/baba, eş, sporcu, şöhret, eylemci, suçlu, fahişe/travesti, eğitimci, işadami/işkadını ve diğerleri -bunların hiçbirine girmeyen-) Bu kategorilerin tanımı şu şekilde yapılmıştır.

Tanımlar

Politikacı: Herhangi bir seçimle işbaşına getirilen veya seçime ait ya da tayine bağlı herhangi bir hükümet dairesi için aday olarak, resmi bir mevki içinde tanımlanır.(maaşlı ya da maaşsız, seçimle ve tayinle doldurulan idari konumları, tüm yabancı siyasi memurları içerir.)

Anne: Haberde bahsedilmeye değer kişinin annesi olarak tanımlanır. Ya da anne olma özellikleri habere konu olan kişilerdir.

Eş: Haberde bahsedilmeye değer kişinin eşi olarak, veya nişanlanarak, evlenerek ya da boşanarak habere konu olan kişilerdir.(Gelinleri, politikacı eşlerini, evlenen ya da boşanan kişileri içerir.)

Sporcu: Profesyonel ya da profesyonel olmayan spor faaliyetleri içinde tanımlanır.(Antrenörleri, çalıştırıcıları, sporcuları içerir. Spor

şöhretlerinin atletik olmayan faaliyetlerini, -yani taraftarlık, kulüp başkanları ya da vekillerini- içermez)

Şöhret: Özel eğlence, boş zaman, sosyalleştirmeye meşgul kişi olarak tanımlanır. (Sanatçılar, güzellik kraliçeleri, yardım derneği baloları ve moda gösterileri düzenleyenleri içerir.)

Eylemci: Bir sözcü, temsilci ya da bazı özel ilgi amaçları için gönüllü olarak veya halkın göz önüne kasıtlı olarak itilen ya da temsil edilen bir olay, konuşma veya diğer faaliyet yoluyla biri ya da bir amacı tanıtan olarak tanımlanır. (Grevciler, teröristler, davacıları içerir.)

Suçlu: Tutuklanan, yasaları çiğnemekten mahkum edilen olarak tanımlanır. (Hapisteki, yargılanan kişileri içerir. Şahitleri ya da bir suçla resmen suçlanmayan kişileri veya işlediği sanılan suçtan dolayı kesin hüküm giymemiş kişileri içermez.)

Fahişe/travesti: Cinselliklerini kullanarak geçimini sağlamayı meslek edinmiş ya da cinsel tercihleri nedeniyle habere konu olanlar tanımlanır. Haberde bahsedilmeye değer olay, mesleği ya da cinsel tercihleri ile ilgili olmalıdır. (Jigolo, transeksüel v.s.)

Eğitimci: Mesleği eğitimle ilgili olan ve haberde bahsedilmeye değer olan eğitim mesleği ile ilgili olan kişilerdir. (Öğretmen, bilim adamı, v.s. içerir.)

İşkadını: Haberde bahsedilmeye değer kişi özellikle ticaretle ilgilenen biri olmalıdır. Haberde konu olan olay mesleği ile ilgili olmalıdır.

Diğerleri: Yukarıdaki kategorilerin hiçbirinin içine girmeyen, kasıt ve niyet olmaksızın medya tarafından keşfedilmekte olan ve birinin kendi faaliyetleri için bahsedilmeye değer hale gelmesi olarak tanımlanır. (Kaza kurbanlarını, kaza kurbanlarının ailelerini, kulüp başkanlarını ve şahitleri içerir.)

Tüm bu kategoriler doğrultusunda yapılan içerik analizi sonucunda da tablolar çıkartılmıştır.

Daha sonra yine incelenen kadın fotoğraflarının içeriği ile ilgili olarak kadın fotoğraflarının haberdeki profilleri olumlu, olumsuz ve yorumsuz olmak üzere üç kategoride değerlendirildi. Olumlu olarak , şefkatli, güler yüzlü, yardımsever, üzüntülü, kızgın, öfkeli, katı, acımasız, yardıma muhtaç, asi/saldırgan, karamsar, mutsuz olarak belirlenmiştir. Yorumsuz olarak ta tüm bu kategoriler içinde yer almayan ifadeler yer almaktadır.

Araştırmadaki tüm düzenlemeler araştırmacı tarafından yapılmıştır.* Elde edilen veriler bilgisayar aracılığıyla bulgular olarak değerlendirme kapsamına alınmıştır. Değerlendirme, oluşturulan tablolar ile bu tabloların yorumlanması şeklinde olmuştur.

* Çalışmanın bu bölümünde taraflı değerlendirme yapılabileceği düşüncesiyle, değerlendirmeler üniversite mezunu ve düzenli gazete okuyucusu 10 kişiye sorulmuş, onların değerlendirmeleri de ele alınarak nesnellik sağlanmaya çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUM

Araştırma kapsamında yer alan gazetelerin 1995 yılı Aralık ayındaki tirajları açısından görünümüleri şöyledir:

Hürriyet	746.531 (1)
Zaman	232.923 (2)
Cumhuriyet	165.910 (3) ⁹⁶

Araştırma kapsamında yer alan Hürriyet Gazetesi orta düzeyde bir okuyucu kitlesi olan, bu okuyucu kitlesine yönelik bir magazin politikasına sahip ve bol fotoğraf kullanımıyla dikkat çeken renkli bir gazetedir.⁹⁷ En çok okunan gazetelerden biri olması nedeniyle önem taşımaktadır. İnceleme süresince kadınlara yönelik bir günlük eki (Kelebek) bulunmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi daha çok eğitimli ve düşünen insanlara seslenen bir gazetedir. Sosyal demokrat diye tanımlanabilecek bu okur kitlesi, gazetede günlük politika, ekonomi, toplumsal-kültürel yaşama ilişkin yazıları okur.⁹⁸ Cumhuriyet Gazetesi'nde az fotoğraf yayınlanır ve genellikle siyah-beyaz olur.

⁹⁶ Basın-İlan Kurumu' nun 1995 yılına ait tiraj raporlarından alınmıştır.

⁹⁷ YAKTIL ve diğerleri, s.228

⁹⁸ YAKTIL ve diğerleri, s.231

Zaman Gazetesi, olay ve konuları işlerken, yorumlarken toplumun geleneklerini gözetken, dini-ahlaki değerler doğrultusunda bir bakış açısından yararlanır.⁹⁹ Herhangi bir ek vermemektedir. Az fotoğraf, genellikle siyah-beyaz fotoğraf kullanılmaktadır. Kadın fotoğrafı azdır.

Bu araştırma kapsamı içinde ele alınan üç gazetenin toplam sayısı 45 olan 15 günlük yayınları incelenmiştir. 45 gazetede toplam 2491 haber fotoğrafı belirlenmiştir. Gazetelerin incelenen Birinci, Politika, Magazin ve Spor sayfalarında kullanılan 1159 fotoğraf analiz edilmiştir. Sonuçlar, üç gazete için ayrı ayrı ve üç gazetenin ortalama yüzde dağılımlarına göre değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın kapsamı dışında da bir çok bilgi vardır. Araştırma sadece haber fotoğraflarını içermektedir, haber makaleleri ve başlıklar kapsama dahil değildir.

Gazeteler, fotoğraf kullanarak, metinden çok görüntüye güveni olan okuyucuları haberdar etmek istemektedirler. Gazetelerde yayınlanan fotoğraflar, metinlere göre, çok daha anlaşılır ve anlam yüklüdürler. Basın fotoğraflarında kitlelere belli mesajlar iletilmektedir. Fotoğraf kullanımında önemli olan bir unsur da, fotoğrafın, önce haber daha sonra görüntü olarak değerlendirilmesidir.¹⁰⁰

Yukarıda belirtilenlerin ışığında, gazetelerdeki fotoğraflar incelendiğinde, fotoğrafların, bir anlam, bir mesaj iletmekten çok bir görüntü malzemesi olarak kullanıldıkları ortaya çıkmaktadır. Gazetelerde fotoğrafın yoğun bir şekilde kullanımıyla, gazeteler, görsel açıdan daha çekici olmakta ve sayfanın doldurulması da kolaylaşmaktadır.

⁹⁹ YAKTIL ve diğerleri, s.232

¹⁰⁰ Yazgülü ALDOĞAN. "Günümüz Türk Basını III", A.Ü.S.B.F. Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllığı, 1981, s.272

Haber fotoğrafları okuyucunun gözünü yakalamak için haber parçalarının arasındadır ve beraberindeki bir hikayeyi yorumlayan okuyucunun bir karar vermesi için yardım eder. Bir fotoğraf beraberindeki bir hikayeyi okumayan okuyucunun da gözünü yakalayabilir.

Eğer gazeteler yaşamdaki konu ve olayları olduğu gibi gösteriyorsa bu durumda kullandıkları fotoğraflar da bunu yansıtmalıdır. Sunumdaki herhangi bir dengesizlik olaylara dayanan beyanları bir şekilde gerçekten uzaklaştıracaktır. Devamlı gazete okumayan ya da gazetelerdeki hikayelerin çoğunu okumaya zaman ayırmayan insanlar, fotoğrafları gözden geçirirler ve bazen fotoğrafların bazı insanların karşı karşıya bırakıldıkları dünya olaylarının tek sunumu olduğunu kabul etmektedirler. Bu faktörler gazetelerdeki fotoğrafları imkan dahilinde bilgi nakledicileri yaparlar.

Araştırmanın kapsamı içindeki gazeteler, gündemi oluştururken bir haber niteliği taşıyan fotoğraf unsurundan da büyük ölçüde yararlanmışlardır. Ancak bu fotoğrafla haber iletmekten çok, habere magazinsel bir boyut kazandırmaktadırlar.

Günümüz gazeteciliğinde fotoğraf kullanımı, gazete sayfalarına estetik açıdan da bir katkı sağladığı için, yoğun şekilde yapılan bir uygulamadır.

Fotoğraf kullanımı, gazete okumayı daha da rahatlatan ve kolaylaştıran bir olgudur. Gazetelerde fotoğrafın işlevlerinden biri de budur.

Tablo: 1
İncelenen Gazetelerin Birinci Sayfalarında Yer Alan
Haber Sayısına Göre Fotoğraf Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN	
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%
Fotoğraf Kullanılan Haberler	83	50	77	51.3	62	37.5
Fotoğraf Kullanılmayan Haberler	83	50	73	48.7	103	62.5
Toplam	166	100	150	100	165	100

Bir gazetenin birinci sayfası, genellikle o gazetenin en önemli sayfasıdır. Örnek vermek gerekirse, birinci sayfa gazetenin vitrinidir. Bu vitrine konan mallar, gazetenin satılmasında oldukça önemli roller üstlenir.¹⁰¹ Ayrıca yapılan araştırmalar, birinci sayfa haberlerinin gazetenin okur profili ve yayın politikası hakkında daha gerçekçi bilgi verdiğini ortaya koymuştur.¹⁰²

Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazetelerinin birinci sayfalarında yer alan haberler incelendiğinde Hürriyet Gazetesinin birinci sayfada daha çok fotoğraf kullanımına yer verdiği görülmektedir.

¹⁰¹ Önder ŞENYAPILI. "1970'lerin Başında Sayılarla Türk Basını", *Amme İdaresi Dergisi*, TOAİDE Yayınları, Ankara, 1971, s.97

¹⁰² SEÇİM, s.6

Cumhuriyet Gazetesi ilk sayfada fotoğraf kullanımını dengelemiş ve birinci sayfada yer verdiği haberlerin (166 adet haber) % 50'sinde fotoğraf kullanmıştır. Hürriyet Gazetesi 15 günlük araştırma süresinde birinci sayfada en az (150) haber yayınlayan gazetedir. Zaman Gazetesinde ise birinci sayfada haber kullanımına (% 62.5) daha fazla yer verilmiştir.

Tablo: 2
İncelenen Gazetelerin Politika sayfalarında Yer
Alan Haber Sayısına Göre Fotoğraf Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN	
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%
Fotoğraf Kullanılan Haberler	19	9	132	36	96	30
Fotoğraf Kullanılmayan Haberler	191	91	228	64	219	70
Toplam	210	100	360	100	315	100

Gazetelerin politika sayfaları incelendiğinde, en fazla fotoğraf kullanımını Hürriyet Gazetesi tercih etmiştir. Cumhuriyet Gazetesi ise % 9 oranında fotoğraf kullanımıyla politika sayfalarında en az fotoğraf kullanan gazetedir.

Tablo: 3
İncelenen Gazetelerin Magazin Sayfalarında Yer Alan
Haber Sayısına Göre Fotoğraf Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN	
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%
Fotoğraf Kullanılan Haberler	47	39	158	63	30	44
Fotoğraf Kullanılmayan Haberler	73	61	89	37	38	56
Toplam	120	100	247	100	68	100

Hürriyet Gazetesi, magazin sayfalarında çok (%63) fotoğraf kullanımının yanı sıra, magazin haberlerinin sayısı ile daha fazla dikkat çekmektedir. Hürriyet Gazetesindeki magazin haber sayısı, Cumhuriyet Gazetesinin 2, Zaman Gazetesinin 4 katıdır. Bu durumda Hürriyet Gazetesinin magazin sayfalarında ki fotoğraf kullanımının Cumhuriyet ve Zaman Gazetelerine göre daha fazla (%63) olması da normal bir sonuç olarak görülmektedir.

Tablo: 4
İncelenen Gazetelerin Spor Sayfalarında Yer Alan
Haber Sayısına Göre Fotoğraf Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN	
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%
Fotoğraf Kullanılan Haberler	48	23	263	68	83	32
Fotoğraf Kullanılmayan Haberler	155	77	119	32	172	68
Toplam	203	100	382	100	255	100

Cumhuriyet Gazetesi, spor sayfalarında hem en az (203) habere yer vermesi, hem de yer alan spor haberlerinde en az (48) fotoğraf kullanımı ile dikkat çekmektedir. Hürriyet Gazetesi magazin sayfalarında olduğu gibi spor sayfalarında da renkli haberi tercih ederek (%68), fotoğraflı haber kullanımına önem vermiştir. Zaman Gazetesi (255) ise Cumhuriyet Gazetesine (203) yakın sayıda spor haberi yayınlamasına rağmen Cumhuriyet Gazetesinden daha fazla fotoğraf kullanımını tercih etmiştir.

Tablo: 5
İncelenen Tüm Haber Fotoğraflarının,
İncelenen Sayfalara Göre Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN		TOPLAM
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	
Birinci	85	36.6	76	32.7	71	30.6	232
Politika	38	12.6	172	57.1	91	30.2	301
Magazin	50	22.8	148	67.5	21	9.5	219
Spor	64	13.2	261	64.1	92	22.6	407
Toplam	227	19.5	657	56.6	275	23.7	1159

Gazetelerin birinci, politika, magazin ve spor sayfalarına göre dağılımı gazetelerin hangi sayfalarda fotoğraf kullanımına daha çok yer verdiğini göstermektedir.

Cumhuriyet Gazetesi birinci sayfada (%36.6) diğer (Politika, magazin, spor) sayfalara oranla daha çok yer vermekte, en az fotoğrafı ise politika (%12.6) sayfasında kullanmıştır.

Hürriyet Gazetesi en fazla (oran olarak %67.5) fotoğraf kullanımını magazin sayfasında yapmış, en az fotoğraf kullanımını ise birinci sayfada (%32.7) değerlendirmiştir. Burada dikkat çeken nokta spor sayfasında kullanılan fotoğraf sayısı (261) magazin sayfasına göre (148) daha fazla olmasına rağmen, fotoğraf kullanılma oranı magazin sayfasında daha fazladır.

Zaman Gazetesi birinci sayfada (%30.6) fotoğraf kullanımına önem vermiş, magazin sayfasında (% 9.5) çok az fotoğraf kullanmıştır.

Politika ve spor sayfasında kullanılan fotoğraf sayısı eşit olsa da fotoğraf kullanım oranı politika sayfasında daha fazladır.

Cumhuriyet Gazetesi yayınladıkları haberlerin % 19.5'nde fotoğraf kullanmaktadır. Burada okuyucunun dikkatini fotoğraf kullanarak çekmekten çok haberde bahsedilmeye değer konuyla okuyucusuna ulaşmaktadır. Burada gazetenin sahip olduğu okuyucu kitlesi özelliği yine dikkat çekmektedir.¹⁰³

Zaman Gazetesi de (% 23.7) haberlerde fazla fotoğrafa yer vermemiş fakat Cumhuriyet Gazetesinden fazla fotoğraf kullanması dikkat çekmiştir.

Hürriyet Gazetesi ise Cumhuriyet ve Zaman Gazetesinin toplam fotoğraf kullanımından daha fazla (%56.6) fotoğraf kullanmıştır. Hürriyet Gazetesi haberde, haber konusundan çok fotoğrafı ön planda kullanmaya çalışmış, okuyucusunu daha çok fotoğrafla bilgilendirmeye çalışmıştır. Burada Hürriyet Gazetesi için haberin nasıl aktarılacağı kaygısı gözlenmektedir. Bu nedenledir ki incelenen gazeteler içerisinde görsel zenginlikten en çok yararlanan Hürriyet Gazetesidir.

¹⁰³ Cumhuriyet gazetesi daha çok eğitilmiş ve düşünen insanlara seslenen bir gazetedir. YAKTIL ve diğerleri, s.231

Tablo: 6
İncelenen Gazetelerin İlk sayfalarında Yer Alan
Haber Fotoğraflarının Cinsiyete Göre Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN		TOPLAM
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	
Kadın	19	59.3	10	31.2	3	9.3	32
Erkek	27	26.2	38	36.8	38	36.8	103
Kadın-Erkek	11	33.3	21	63.6	1	3	33
Kodlanamaz *	28	43.7	7	10.9	29	45.3	64
Toplam	85	36.6	76	32.7	71	30.6	232

Cumhuriyet Gazetesi yayınladıkları haber fotoğraflarında diğer iki gazeteye göre birinci sayfada kadın fotoğraflarını (%59.3) daha çok değerlendirmiştir. Zaman Gazetesi (% 9.3) çok az kadın fotoğrafı ile dikkat çekmektedir. Kadın ve Erkeğin bir arada kullanıldığı haber fotoğraflarını ise en çok Hürriyet Gazetesi (%63.6) tercih etmiştir.

* Diğer üç grup içerisinde yer almayan fotoğraflar bu grup içinde değerlendirildi

Tablo:7
İncelenen Gazetelerin Politika Sayfalarında Yer Alan
Haber Fotoğraflarının Cinsiyete Göre Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN		TOPLAM
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	
Kadın	8	14	27	47.3	22	38.7	57
Erkek	19	16.1	56	47.4	43	36.4	118
Kadın-Erkek	7	13.2	41	77.3	5	9.4	53
Kodlanamaz	4	5.4	48	65.7	21	28.7	73
Toplam	38	22.6	172	57.1	91	30.2	301

Politika sayfalarında en az (38) fotoğraf kullanan gazete Cumhuriyet'tir. Kadın fotoğraflarına da en az (%14) yer veren gazete de Cumhuriyet'tir. Hürriyet Gazetesi politika sayfalarında erkek fotoğraflarına (56), kadın fotoğraflarının (27) sayısı olarak iki katı önem ve yer verse de en çok (%47.3) kadın fotoğrafına yer veren gazetedir. Zaman Gazetesi ise kadın-erkeğin (%9.4) bir arada yer aldığı fotoğrafları az kullanmayı tercih etmiştir.

Tüm gazetelerin politika sayfalarında, erkek fotoğraflarının (sayı olarak) daha fazla kullanımı dikkat çekmektedir. Diyebiliriz ki, politika sayfalarında ki fotoğraflarda erkek hakimiyeti vardır. Kullanılan toplam 301 fotoğrafın % 39.2'si erkek fotoğrafıdır. Politik faaliyetlerde (her ne kadar inceleme süresindeki dönemde başbakanımız bir bayan olsa da) erkeklerin daha aktif olduğu ve oran olarak bayan politikacılara göre daha fazla olmaları bu sonuca neden olmaktadır.

Tablo: 8
İncelenen Gazetelerin Magazin Sayfalarında Yer Alan
Haber Fotoğraflarının Cinsiyete Göre Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN		TOPLAM
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	
Kadın	6	8.8	58	85.2	4	5.8	68
Erkek	17	24.2	39	55.7	14	20	70
Kadın-Erkek	4	11.1	31	86.1	1	2.7	36
Kodlanamaz	23	51.1	20	44.4	2	4.4	45
Toplam	50	22.8	148	67.5	21	9.5	219

İncelenen magazin sayfalarında en çok fotoğraf (148-%67.5) Hürriyet Gazetesindedir. Her üç gazetenin magazin sayfalarında toplam 68 kadın fotoğrafına yer verilmiş, bunun 58 tanesi Hürriyet gazetesinde kullanılmıştır. Bu da Hürriyet Gazetesinin magazin sayfalarında kadının ne kadar ön planda sunulmaya çalışıldığını göstermektedir. Zaman Gazetesinin magazin sayfalarında toplam 21, Cumhuriyet Gazetesinin magazin sayfalarında toplam 50 fotoğraf yer alırken, Hürriyet Gazetesinin sadece kadının yer aldığı 58 fotoğraf kullanması dikkat çekici bir durumdur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Hürriyet Gazetesinin magazin sayfalarındaki haberleriyle verilen imajda kadın ön plana çıkmakta, kadın sergilenmekte ve kadının seyirliği vurgulanmaktadır .

Tablo: 9
İncelenen Gazetelerin Spor Sayfalarında Yer Alan
Haber Fotoğraflarının Cinsiyete Göre Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN		TOPLAM
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	
Kadın	6	75	2	25	-	-	8
Erkek	41	10.6	255	66	90	23.2	386
Kadın-Erkek	3	50	3	50	-	-	6
Kodlanamaz	4	57.1	1	14.2	2	28.5	7
Toplam	54	13.2	261	64.1	92	22.6	407

İncelenen fotoğrafların sayfalara göre dağılımında en çok fotoğraf kullanılan sayfa, spor sayfalarıdır (1159 haber fotoğrafının 407 tanesi spor fotoğrafıdır). Kullanılan 407 spor fotoğrafının, 386 tanesi ise erkek fotoğraflarıdır. Spor sayfalarında dikkate değer bir oranda erkek fotoğraflarının egemenliği söz konusudur. Üç gazetenin içerisinde en çok kadın fotoğrafı kullanmayı tercih eden Cumhuriyet Gazetesi olmuş, Zaman gazetesinde ise spor fotoğraflarında kadının yeri yoktur.

Kadın sporcular ya da sporda kadınların konu olduğu olaylar, ancak büyük başarılar elde edildiğinde spor sayfalarında yer alabilmiş ve erkeklerin spor başarılarının arkalarından gelebilmişlerdir.

Tablo: 10
İncelenen Sayfaların (Birinci, Politika, Magazin, Spor) Tamamına
(15 Günlük) Göre Cinsiyet Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN		TOPLAM
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	
Kadın	39	23.6	97	58.7	29	17.5	165
Erkek	104	15.3	388	57.3	185	27.3	677
Kadın-Erkek	25	19.5	96	75	7	5.4	128
Kodlanamaz	59	15.3	76	40.2	54	28.5	189
Toplam	227	10.5	657	56.6	275	23.7	1159

Gazetelerde yer alan haber fotoğraflarında kadın fotoğraflarının kullanımı, incelenen gazetelerde farklılıklar göstermektedir. Cumhuriyet Gazetesi en az fotoğrafa (227) yer veren gazetedir. Zaman Gazetesinde kullanılan fotoğrafların % 90'ı erkek ve bina, araba vb. (kodlanamaz) fotoğraflardan oluşmaktadır. Zaman Gazetesinde kadın fotoğraflarının az olması (%17.5), bu gazetenin dini ve ahlaki değerlere bağlı bir kadın imajı yaratma çabası içinde olması şeklinde yorumlanabilir. Zaman Gazetesindeki fotoğraflarda egemen olan erkektir. Hürriyet Gazetesi magazin haber ağırlıklı ve bol fotoğraf kullanan bir gazete olmasıyla birlikte, erkek fotoğraflarına (388) verilen yer, diğer üç kategoride ki (kadın, kadın-erkek, kodlanamaz) fotoğrafların toplamından daha fazladır.

Tablo 1 ve Tablo 9 arasında yapılan tüm nicel değerlendirmeler sonucu, kadınların günlük basında hakettikleri yeri almadıkları sayısal olarak kanıtlanmıştır.

Zaman ve Cumhuriyet Gazete'sinde en az oranda kadın ve kadınlarla ilgili fotoğraflara rastlandığı görülmüştür. Bir kitle gazetesi olan Hürriyet Gazetesinde kadınların işgal ettiği yer daha fazladır.

Türkiye'nin bir kadın başbakanı olduğu dönemde kadına verilen yer oranının artması elbette genel anlamda gazetelerde kadınlara ayrılan yerin artması sayılamayabilir. Ama bu durum kadınların gazete sayfalarında niye bu kadar az yer aldıklarını da açıklayabilir.

Diyebiliriz ki, kadın toplumdaki yeri yükseldikçe, önemi arttıkça medyada da daha çok yer almaktadır.

Medyanın nicelik olarak kadına çok az yer verdiği saptandıktan sonra hangi sayfalarda ne kadar yer aldığına bakmak gerekir. Bütün kitle gazetelerinde birinci sayfada bir kadın görüntüsü olmasına önem verilir. Bu bir mizanpaj tekniğidir. Genelde sağ üst köşe ya da sağ alt köşe bir kadın fotoğrafı yerleştirilmesi için uygundur.

Kadınların en çok yer aldıkları sayfalar hiç kuşkusuz magazin sayfalarıdır. Bu sayfalarda bir çok ünlü kadının her türlü haber ve görüntüsüne rastlamak mümkündür.

Kadınların hemen hiç yer almadıkları sayfalar tahmin edileceği gibi spor ve politika sayfalarıdır. Bu sayfalarda kadınlar ancak eş durumu nedeniyle yer almaktadırlar. Bizim gazetelerimizde spor sayfaları futbol sayfası olarak hazırlandığından kadınların hiç yer almaması doğal görülmektedir. Spor sayfalarında ya çok önemli bir spor olayında başarı elde edildiğinde ya da futbolcu eşleri olarak birkaç kadın fotoğrafına rastlanmaktadır. Aynı nedenlerle politika sayfalarında da kadınların yeri ancak politikacı eşi olarak vardır. Tansu Çiller'in politikaya girmesiyle farklılık gösteren bu durum, onun dışında bir tek Berna Yılmaz tarafından delinmektedir ki kendisi de bir politikacı eşidir, ancak çok medyattıktır.

Bütün bu sayfalarda kadınların çok fazla yer aldığı söylenemez. Kadınların nicelik olarak medyada çok az sayıda yer aldığı böylece ortaya koyulduktan sonra, az olsa da bu yer almanın nasıl değerlendirilmiş olduğuna bakalım: Kadın bu haberlerde nasıl görülmektedir ?

Tablo: 11
İncelenen Gazetelerde ki Haber Fotoğraflarının
Konulara Göre Dağılımı

	CUMHURİYET		HÜRRİYET		ZAMAN		TOPLAM
	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	SAYI (adet)	%	
Politika	92	53.1	48	27.7	77	44.5	173
Kaza	8	33.3	13	54.1	3	12.5	24
Ölüm	3	9.6	17	54.8	11	35.4	31
Terör	20	27.3	46	63	7	9.5	73
Din	3	10.3	10	34.4	16	55.1	29
Magazin	50	22.8	148	67.5	21	9.5	219
Ekonomi	21	18.4	76	66.6	17	14.9	114
Spor	54	13.2	261	64.1	92	22.6	407
Doğa Olayları	15	42.8	9	25.7	11	31.4	35
Eğitim	20	22.2	15	16.6	55	61.1	90
Sağlık	7	10.1	43	62.3	19	27.5	69
Kadın Sorunları	5	19.2	20	76.9	1	3.8	26
Günlük Yaşam	46	50	33	35.1	13	14.1	92
Çalışma Hayatı	21	30	31	42.2	18	25.7	70
Cinsellik	4	21	15	78.9	-	-	19
Diğer	18	25.7	28	40	24	34.2	70
Toplam	387	25.1	813	52.7	385	24.9	1541

Gazetelerde işlenen konular; politika, kaza, ölüm, terör/şiddet, din, magazin, ekonomi, spor, doğa olayları, eğitim, sağlık, kadın sorunları, günlük yaşam, çalışma hayatı, cinsellik (zina/tecavüz) ve diğerleri (yukarıdaki konuların içeriği kapsamında yer almayan konular) şeklinde gruplandırılmıştır.

Tablo 11'de de görüldüğü gibi incelenen gazetelerdeki konular arasında en çok işlenen konular sırasıyla spor (407), magazin (219) ve politikadır (173). Bu sonuç, araştırmada neden bu sayfaların incelenmeye alındığının da bir kanıtıdır.

Cumhuriyet Gazetesi en çok politika (92) konulu haberlere yer vermiş daha sonra spor (54) ve magazin (50) konuları bunu izlemiştir.

Hürriyet Gazetesi ise spor haberlerine (251) çok önem vermiş, magazin konuları (148) ikinci sırayı alırken ekonomi haberleri (76) politika haberlerinin (48) önüne geçmiştir.

Zaman Gazetesinde de en fazla spor haberlerine (92) yer verilmiştir. Politika konularına da (77) oldukça fazla yer verilmesiyle birlikte, eğitim konulu haberler (55) magazin haberlerinden (21) daha fazla yer bulmuştur.

Üç gazetede incelenen toplam 1541 haberin 407 tanesi spor haberidir. Spor haberlerinin % 64.1'i ise Hürriyet Gazetesinde yer almaktadır. Zaman Gazetesi Cumhuriyet Gazetesine oranla daha fazla spor haberi kullanımını tercih etmiştir. Politika konulu haberleri (173) en fazla kullanan Gazete Cumhuriyet (%53.1) Gazetesidir. Zaman Gazetesi politika konulu haberlerde de (%44.5) ikinci sırayı almış, Hürriyet Gazetesinden (%27.7) daha fazla politika konularına önem vermiştir. Magazin haberlerine de spor haberlerinde olduğu gibi en fazla Hürriyet Gazetesinde

(%67.5) yer verilmiş, Cumhuriyet Gazetesi (%22.8) ile Zaman Gazetesinden (% 9.5) daha fazla magazin haberi kullanmıştır.

Tablo: 12

**Cumhuriyet Gazetesinde İncelenen Sayfalarda ki,
Haber Fotoğraflarında Konulara Göre Cinsiyet Dağılımı**

	Kadın		Erkek		Kadın-Erkek		Kodlanamaz		Toplam
	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	
Politika	19	20.6	45	48.9	18	19.5	10	10.8	92
Kaza	1	12.5	2	25	3	37.5	2	25	8
Ölüm	-	-	3	100	-	-	-	-	3
Terör	-	-	14	70	6	30	-	-	20
Din	2	66.6	1	33.3	-	-	-	-	3
Magazin	6	12	17	34	4	8	25	46	50
Ekonomi	4	19	10	47.6	3	14.2	4	19	21
Spor	6	11.1	41	75.9	3	5.5	4	7.4	54
Doğa Olayları	2	13.3	-	-	4	26.6	9	60	15
Eğitim	9	45	4	20	7	35	-	-	20
Sağlık	3	42.8	2	28.5	-	-	2	28.5	7
Kadın Sorunları	3	60	-	-	2	40	-	-	5
Günlük Yaşam	7	15.2	20	43.4	17	36.9	2	4.3	46
Çalışma Hayatı	3	14.2	5	23.8	3	14.2	10	47.6	21
Cinsellik	2	50	-	-	1	25	1	25	4
Diğer	3	16.6	5	27.7	6	33.3	4	22.2	18
Toplam	70	18	169	43.6	77	19.8	71	18.3	387

Cumhuriyet Gazetesi daha öncede belirttiğimiz gibi en fazla politika konusunun değerlendirildiği bir Gazetedir. Toplam 387 haber fotoğrafının 169'u yani % 43.6'sı erkek fotoğraflıdır. Aynı durum politika haberlerinin

fotoğrafları için de geçerlidir. Toplam 92 politika fotoğrafının 45'i (%48.9'u) erkek fotoğrafıdır. Bu durum spor haberlerinde bir kez daha tekrarlanmıştır. 54 spor fotoğrafının 41'i erkek fotoğrafı olup sadece 6 fotoğrafta kadına yer verilmiştir. Bu denge magazin haberlerinde bozulmuş ve erkek fotoğraflarının sayısı (17) kadın fotoğraflarına (6) göre daha çok olsa da, en fazla fotoğraf kullanımına kodlanamaz kategorisinde rastlanmıştır (Kodlanamaz-fuar ve ürün fotoğrafları vb). Ayrıca, cinsellik (%50), kadın sorunları (%60), sağlık (%42.8), eğitim (%45) ve din (%66.6) konulu fotoğraflarda kadının daha çok tercih edildiği gözlenmiştir.

Tablo: 13
Hürriyet Gazetesinde İncelenen Sayfalarda ki,
Haber Fotoğraflarında Konulara Göre Cinsiyet Dağılımı

	Kadın		Erkek		Kadın-Erkek		Kodlanamaz		Toplam
	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	
Politika	22	45.8	8	16.6	7	14.5	11	22.9	48
Kaza	4	30	3	23	3	23	3	23	13
Ölüm	6	35.2	11	64.7	-	-	-	-	17
Terör	8	17.3	27	58.6	7	15.2	4	8.6	46
Din	2	20	5	50	1	10	2	20	10
Magazin	58	39.1	39	26.3	31	20.9	20	13.5	148
Ekonomi	8	10.5	56	73.6	10	13.1	2	2.6	76
Spor	2	7.6	255	97.7	3	1.1	1	3.8	261
Doğa Olayları	-	-	-	-	2	22.2	7	77.7	9
Eğitim	2	13.3	6	40	4	26.6	3	20	15
Sağlık	10	23.2	28	65.1	2	4.6	3	6.9	43
Kadın Sorunları	17	85	1	5	2	10	-	-	20
Günlük Yaşam	9	27.2	16	48.4	5	15.1	3	9	33
Çalışma Hayatı	7	22.5	19	61.2	4	12.9	1	3.2	31
Cinsellik	8	53.3	4	26.6	1	6.6	2	13.3	15
Diğer	6	21.4	7	25	4	14.2	11	39.2	28
Toplam	169	20.7	485	59.6	86	10.5	53	8.9	813

Hürriyet Gazetesi 16 konu üzerimden değerlendirilmeye alınan 813 haber fotoğrafının 261 tanesini (yaklaşık $\frac{1}{4}$) spor fotoğraflarında kullanmayı tercih etmiştir. Bu da gazetenin yaygın olarak spora çok önem verdiğini göstermektedir. Bu durumda Hürriyet Gazetesi okuyucu kitlesinin spor haberlerine önem verdiği şeklinde yorumlanabilir ve “orta

düzeyde bir okuyucu kitlesine seslenen Hürriyet Gazetesi, izlediği magazin politikasıyla düşük eğitim düzeyindeki büyük kitlelere de ulaşmayı amaçlar”¹⁰⁴ düşüncesinde doğrulanmaktadır. Yani okuyucunun ilgisini çekmek üzere bu konularda fotoğraf kullanımına önem vermektedir, diyebiliriz.

Hürriyet Gazetesinde daha önce incelediğimiz tablolarda magazin haberleri ve fotoğraflarının çok yer alması dikkat çekse de, spor haberleri (255) magazin haberlerinin (148) iki katı yer almaktadır. Ama dikkat çeken başka bir nokta spor fotoğraflarının kullanımının fazla olmasına rağmen kadın fotoğraflarının kullanımının azlığıdır. Spor haberlerinde erkek fotoğraflarının (%97.7) belirgin bir üstünlüğü bulunmaktadır.

Politika, kaza, magazin, kadın sorunları, cinsel konulu fotoğraflarda kadın fotoğrafları , ölüm, terör, din, ekonomi, spor, eğitim, sağlık, günlük yaşam çalışma hayatı konularında erkek fotoğrafları daha çok kullanılmıştır. Kadın ve erkeğin bir arada kullanıldığı fotoğraflara hiçbir konuda çok yer verilmemiştir.

¹⁰⁴ YAKTIL ve diğerleri, s. 227

Tablo: 14
Zaman Gazetesinde İncelenen Sayfalarda ki,
Haber Fotoğraflarında Konulara Göre Cinsiyet Dağılımı

	Kadın		Erkek		Kadın-Erkek		Kodlanamaz		Toplam
	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	
Politika	18	23.3	52	67.5	3	3.8	4	5.1	77
Kaza	-	-	2	66.6	-	-	1	33.3	3
Ölüm	2	18.1	9	81.1	-	-	-	-	11
Terör	-	-	7	100	-	-	-	-	7
Din	6	37.5	9	56.2	-	-	1	6.2	16
Magazin	4	19	14	66.6	1	4.7	2	9.5	21
Ekonomi	2	11.7	10	58.8	2	11.7	3	17.6	17
Spor	-	-	90	97.8	-	-	2	2.1	92
Doğa Olayları	-	-	-	-	-	-	11	100	11
Eğitim	6	10.9	43	78.1	2	3.6	4	7.2	55
Sağlık	-	-	13	68.4	-	-	6	31.5	19
Kadın Sorunları	1	100	-	-	-	-	-	-	1
Günlük Yaşam	3	23	1	7.6	-	-	9	69.2	13
Çalışma Hayatı	-	-	18	100	-	-	-	-	18
Cinsellik	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diğer	5	8	8	33.3	-	-	11	45.8	24
Toplam	47	276	76	71.6	8	2	54	14	385

Zaman Gazetesi için söylenebilecek kesin bir yargı tablo 14'ten çıkarılabilir. Doğa olayları, günlük yaşam ve diğerleri kodlu konular dışında fotoğraf kullanımında tamamen erkek fotoğraflarının egemenliği söz konusudur. Sadece kadın sorunları ile ilgili konularda 1 fotoğraflı haber kullanılmış ve bunda da portre bir kadın fotoğrafı yer verilmiştir. Kaza, terör, spor, doğa olayları, sağlık, çalışma hayatı konularında hiç kadın fotoğrafına rastlanmamış, cinsellik konusunda ise Zaman Gazetesinde kadın kendine hiç yer bulamamıştır. Kadın ve erkeğin bir arada bulunduğu fotoğraflar ise sadece politika, magazin, ekonomi ve eğitim konularında kullanılmış fakat bunlarda sayı olarak çok az yer almıştır. Burada Zaman Gazetesi kadınlarla ilgili haber konusunda daha geride kalıp kendi yarattığı belirli düşüncelere bağlı kalarak, hem haberde hem de haber fotoğraflarında kadına verebileceği en az yeri vermeye çalışmıştır.

Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazetelerinde tasvir edilen roller içerisinde kadın-erkek fotoğrafları karşılaştırılmış ve farklılıklar gözlenmiştir.

Gazetelerin incelenen sayfalarda ki, haber fotoğraflarında konulara göre cinsiyet dağılımının, her üç gazete için genel bir değerlendirilmesi yapıldığında, en fazla spor konulu fotoğraflara yer verildiği ve bunlarda erkek fotoğraflarının fazla olduğu dikkati çekmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi kadınlar ancak büyük başarılar elde ettiklerinde spor sayfalarına girebilmişlerdir.

Politika konularında da erkek hakimiyeti gözlenmektedir. Kullanılan fotoğrafların yaklaşık yarısı erkek fotoğraflarını içermektedir. Meclisteki erkek Milletvekillerinin fazlalığı, politika hayatında erkeklerin fazlalığı onları daha aktif göstermekte ve bu da gazetelere yansımaktadır.

Ölüm konusunu içeren haberlerde kullanılan fotoğraflarda, erkek fotoğraflarının $\frac{3}{4}$ oranında üstünlüğü gözlenmektedir.

Terör, şiddet konusunu içeren haberlerde yine bir erkek egemenliği gözlenmektedir. Türk erkeğinin yapısında olan saldırganlık duyguları bu konuda kendini göstermektedir.

Din konusunun yer aldığı haberlerin yaklaşık yarısı erkek fotoğraflarıdır.

Tablo: 15
İncelenen Haber Fotoğraflarında
Kadının Tanımlandığı Konular

	CUMHURİYE		HÜRRİYET		ZAMAN		Toplam
	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	
Politikacı	19	32.2	22	37.2	28	30.5	59
Anne	24	48.9	20	40.8	5	10.2	49
Eş	10	20.8	37	77	1	2	48
Sporcu	6	75	2	25	-	-	8
Şöhret	27	27.8	70	72.1	-	-	97
Eylemci	-	-	-	-	-	-	-
Suçlu	-	-	31	100	-	-	31
Fahişe/Travesti	-	-	2	100	-	-	2
Eğitimci	1	9	10	91	-	-	11
İş Kadını	-	-	19	100	-	-	19
Diğerleri	20	30.7	45	69.2	-	-	65
Toplam	107	26.4	258	66.5	34	6.9	389

İncelenen gazetelerde ki, haber fotoğraflarında kadının tanımlandığı konumlar belirli kategorilerde değerlendirilmiştir.

Cumhuriyet, Hürriyet Gazetelerinde eş, şöhret kategorileri dışındaki tüm kategorilerde, iki cinsin tasvir sayısında eşitsizlik vardır.

Cumhuriyet Gazetesi kadını, incelemeye alınan 107 kadın fotoğrafının 27'sinde şöhret, 24'ünde anne, 19'unda politikacı, 10'unda eş, 6'sında sporcu, 1'inde eğitimci, 20'sinde ise bu kategoriler dışında tanımlamıştır. Habere konu olan kadın şöhret (ünlü), anne ya da politikacıysa haber fotoğraflarında kendine daha çok yer bulabilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi eylemci, suçlu, fahişe, iş kadını kategorilerinde hiç kadın fotoğrafına yer vermemiştir. Buradan çıkan sonuçla, sadece kadının haber fotoğraflarında konumlandırılması açısından Cumhuriyet' in olumlu kategorileri tercih edip kadını haber fotoğraflarında olumlu kullandığını söyleyebiliriz.

Hürriyet Gazetesi ise sadece eylemci kategorisinde hiç kadın fotoğrafına yer vermemiş, diğer kategorilerin tümünde kadın fotoğrafı mutlaka yer almıştır. Suçlu ve fahişe kategorilerinde kadın fotoğrafına yer veren tek gazetedir. Kadını en fazla şöhret kategorisinde konumlandırmıştır. Suçlu kategorisinde anne kategorisinden daha fazla kadına yer vermiştir. Hürriyet Gazetesinde kadın, haberde bahsedilmeye değer kişinin eşi olarak anne kategorisinden daha fazla tanımlanmaktadır. Hürriyet Gazetesi haber fotoğraflarında kadını kullanırken kadının konumunu çok fazla göz önünde bulundurmamış, haberin okuyucu tarafından ilgisini çekmek için kadının olumlu veya olumsuz tüm konumlarda kullanımını düşünmüştür.

Zaman Gazetesi, kadının genel görünümünü tamamen olumlu kategorilerde konumlandırmış, politikacı, anne ve eş kategorileri dışında

hiçbir kategoride kadına yer vermemiştir. Kadını anne ve eş kategorisinde politikacı kategorisinden daha az kullanmıştır. (Araştırma süresinde o dönemdeki Türk başbakanı bir bayan olmasa, politikacı konumunda daha az kadın fotoğrafına rastlanabilirdi.)

Tablo: 16
Cumhuriyet Gazetesinde İncelenen Haber Fotoğraflarında,
Kadının Yer Aldığı Fotoğraflarda Kadının Sunumu

	Olumlu (Güçlü,şefkatli, gülümsemlü, mutlu, yardımsever)		Olumsuz (Güçsüz,katı/ acımasız,kızgın/ öfkeli,mutsuz,asi/ saldırgan)		Yorumsuz		Toplam
	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	
Politika	10	52.6	6	31.5	3	15.7	19
Anne	16	66.6	7	29.1	1	4.1	24
Eş	6	60	3	30	1	10	10
Sporcu	3	50	2	33.3	1	16.6	6
Şöhret	15	55.5	9	33.3	3	11.1	27
Eylemci	-	-	-	-	-	-	-
Suçlu	-	-	-	-	-	-	-
Fahişe/Travesti	-	-	-	-	-	-	-
Eğitimci	1	100	-	-	-	-	1
İş Kadını	-	-	-	-	-	-	-
Diğerleri	7	35	6	30	7	35	20
Toplam	58	54.2	33	30.8	16	14.9	107

İncelenen gazetelerde ki, haber fotoğraflarının kadını içerik olarak nasıl yansıttıkları üç şekilde analiz edilmiştir.(Olumlu, olumsuz,yorumsuz)

Bu bölümde değerlendirme yapılırken, bir fotoğraf birkaç şekilde kodlanmıştır. Çünkü bazı fotoğraflar birden fazla anlam içermektedir. Cumhuriyet Gazetesi kullandığı fotoğraflarda kadının olumlu ifadeler yansıttığı fotoğrafları en fazla tercih eden gazetedir.

Cumhuriyet Gazetesi kadın olgusunu fotoğrafta bir meta veya seks objesi olarak değerlendirmemekte, bununla birlikte kadını önemli işler yapan ve erkekler kadar önemli kararlar alan birisi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca fotoğraflarda kadın-erkek ayrımı yapmamakla birlikte kadını erkeğe bağımlı olarak yansıtmamıştır. Fakat daha başarılı ve aktif olan her zaman erkektir. Cumhuriyet Gazetesi, gün geçtikçe haber fotoğraflarında ki, kadın kullanımında daha duyarlı davranmaktadır. Cumhuriyet Gazetesinde kadın tanımlaması daha iyiye giderken, gazetenin olaylara bakış açısı da kullanılan fotoğraflara yansımaktadır.

Tablo: 17
Hürriyet Gazetesinde İncelenen Haber Fotoğraflarında,
Kadının Yer Aldığı Fotoğraflarda Kadının Sunumu

	Olumlu (Güçlü, şefkatli, gülümsemlü, mutlu, yardımsever)		Olumsuz (Güçsüz,katı/ acımasız,kızgın/ öfkeli,mutsuz,asi/ saldırgan)		Yorumsuz		Toplam
	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	Sayı (adet)	%	
Politika	17	77.2	4	18.1	1	4.5	22
Anne	11	55	9	45	-	-	20
Eş	12	32.4	21	56.7	4	10.8	37
Sporcu	1	50	1	50	-	-	2
Şöhret	33	47.1	24	34.2	13	18.5	70
Eylemci	-	-	-	-	-	-	-
Suçlu	3	9.6	26	83.8	2	6.4	31
Fahişe/Travesti	1	50	1	50	-	-	2
Eğitimci	1	10	7	70	2	20	10
İş Kadını	7	36.8	11	57.8	1	5.2	19
Diğerleri	14	31.1	23	51.1	8	17.7	45
Toplam	100	38.2	127	49.2	31	12	258

Hürriyet Gazetesi diğer iki gazeteye göre biraz daha farklılık göstermektedir. Fotoğrafta kullanılan kadın % 49.2 oranında olumsuz ifadelerle sunulmaktadır. Dikkati çeken bir nokta da kadının suçlu ve eş kategorisinde daha çok olumsuz ifadelerle yansıtıldığıdır. Suçlu kategorisi için bu biraz daha normal (suçlu ve cezalandırılacak bir insanın bundan mutluluk duyması pek beklenen bir durum değildir) görünse de, kadının

eş olarak mutsuz ifadeler dışında olması olumlu gözükmemektedir. İncelenen fotoğraflarda haberde bahsedilmeyen değer eş olarak fotoğrafı yayınlayan kişi, genelde eşi ile olan problemleri nedeniyle haberlerde yer almakta ve bu problemler kişinin fotoğraftaki yüz ifadesine mutsuz, öfkeli ve güçsüz olarak yansımaktadır.

Bahsedilmeye değer diğer bir nokta ise incelenen fotoğraflarda politikacı kategorisinde genelde (%77.2) olumlu ifadeler yansıtılmaktadır. İncelenen politika kategorisindeki fotoğraflarda fotoğrafların çoğunda Başbakan Tansu Çiller yer almakta ve genelde güler yüzlü, mutlu, güçlü ifadeler yansıtan fotoğraflarının kullanımı tercih edilmektedir. Bu konuda gösterilen duyarlılığın diğer konularda gösterilmediği dikkat çekmektedir. Hürriyet Gazetesi yayınladığı fotoğraflarda kadın-erkek ayırımı yapmamakla birlikte, yayınlanan fotoğraflar gazetenin bakış açısını yansıtmaktadır. Kullandığı fotoğraflarla haberi gazete okurunun yorumuna bırakarak, yayınlarda kullandıkları fotoğraflar ile okuyucuyu etkilemeye çalışmaktadır.

doğrultusunda , kadının politikada daha geri planda olması düşüncesi ile olumsuz ifadeleri yansıtan fotoğraflar tercih edilmiş olabilir. Anne kategorisindeki fotoğraflarda % 60 oranında olumsuz ifadeler yer almakta, haberde bahsedilmeye değer kişinin annesi olarak genelde üzgün, mutsuz, öfkeli anne ifadeleri yansıtılmaktadır.

Yayınlanan fotoğrafların önemli ölçüde gazetenin bakış açısını yansıttığı bu noktada önem kazanırken, kullanılan fotoğraflarda çok az kadın fotoğraflarına yer verilmesine rağmen, yayınlanan fotoğraflarda bir kadın-erkek ayrımı söz konusu değildir.

Araştırmadaki nitel değerlendirmeler ele alındığında, kadının özne olarak medyada konu edildiğinde de kullanıldığını görürüz. Birinci sayfadaki kadın örneğinde anlattığımız gibi ya görüntüsü, ya cinselliği ya da başından geçen dram kullanılmaktadır. Zaten bir kadın herhangi bir nedenle konu edildiği zaman kadın olduğunun vurgulanması da adeta onun varlığının alışılmamış olduğunun kanıtı gibidir.

İçerik analizi uygulanarak değerlendirilmiş kadınlarla ilgili haber fotoğraflarına baktığımızda ise genellikle küçümseyici, alaylı, yargılayan bir içerik taşıdıkları saptanmıştır. Bunun için olumlu, olumsuz ve yorumsuz olarak bir sınıflandırma yapılmış, ayrıca tanımlamalarda kullanılan sıfatlarda değerlendirilmiştir.

Medya bu toplumun medyasıdır ve aynı zamanda toplumun aynasıdır. Bu aynaya baktığımızda kadının genel algılanması nasılsa yansımalarının da öyle olduğunu görürüz.

Medya kadını hem kullanmakta, hem aşağılamaktadır. Tıpkı toplum gibi. Medya da kadın hem vazgeçilmez bir öğedir, hem de gerçek yerinde kullanılmamaktadır.

Kadınların toplumdaki yerlerini almaları kuşkusuz medyadaki yerlerini ve değerdendiriliş biçimlerini de etkileyecektir.

SONUÇ

Ele alınan gazeteler, geleneksel ve toplumda varolan kadını yansıtmakla ve pekiştirmekle yetinmektedir. Gazetelerde yetişkin bir kadının çağdaş bir imaja kavuşmasına yardımcı olacak bir çaba görülmemesiyle birlikte, *Hürriyet Gazetesi* dışındaki gazetelerde daha iyiye giden bir tutum görülmektedir.

Kadının haber olabilmesi ancak toplumsal normların dışına çıktığı zaman söz konusudur. Oysa kadınlar gazetelere konu olduklarında, haber söyleminin niteliği gereği, kadınlara ilişkin gerçekliğin göstergesi haline gelirler. Burada kadınlığın çeşitli yansımaları olmaktan çıkıp, kadınlığı oluşturan gerçekliğin parçaları haline gelirler. Bu bağlamda kadınlar ancak toplumsal ahlak , iffet, namus konuları içerisinde ele alınarak buna uygunlukları ve sapmaları durumunda haber konusu olmaktadır.

Bulgularda, kadına en çok magazin konulu haberlerde yer verilmektedir. Kadının en az yer aldığı konu ise spordur. Kadın karar alan, görüş bildiren konumda değil, fiziki görünüşü ön planda olduğu zaman daha dikkat çekmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi genel olarak sayfalarında görüntüden çok yazıya önem veren bir gazetedir.

İncelenen 1159 fotoğraf arasında en az fotoğrafa yer veren (227) *Cumhuriyet Gazetesi* okuyucunun dikkatini fotoğraf kullanarak çekmekten çok, haberde bahsedilmeye değer konuyla okuyucusuna ulaşılmaya çalışmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi ilk sayfada (% 36.6) diğer sayfalara (politika, magazin, spor) oranla daha çok fotoğrafa yer vermekte, en az fotoğrafı ise politika (% 12.6) sayfasında kullanmaktadır.

İncelenen fotoğrafların sayfalara göre dağılımında en çok fotoğraf kullanılan sayfa, spor sayfalarıdır. Spor sayfalarında her üç gazete içerisinde en çok kadın fotoğrafı kullanan gazete ise *Cumhuriyet* tir.

çağdaş çizgiyle çelişir görünmektedir. Bu gazetenin daha çağdaş bir kadın portresi oluşturması ve bireyleri bu konuda bilinçlendirmeye çalışması beklenirdi. Buna karşın *Zaman Gazetesi*'nin de dini-ahlak değerlere katı bir biçimde bağlı bir kadın portresi yaratma çabası içinde olmaması da izlediği açıdan farklıdır.

Bu araştırmada yapılan fotoğraf analizlerinin sonucunda elde edilen bulgular bazı soruları ortaya çıkarmaktadır.

1. Her yıl yüzlerce kadın spor olayları organize edilmektedir. Buna rağmen spor sayfalarında erkek fotoğrafları hakim olmaya devam etmektedir. Kadınların yaptığı sporların hiç okuyucu kitlesi yok mudur ?
2. Her üç gazetede yer alan haber fotoğraflarında kadın rollerinin betimlemesi, gazetelerin hiçbirinde toplumda kadınların (işgal ettikleri, meşgul olduğu) rolleri ve ekonomik, sosyal faktörlerde kadın rollerindeki değişimlerin etkisini göstermemektedir. Gazeteler fotoğraf kullanımında kabul edilen koşullar ve bahse değerlik kavramlarına boyun eğmeye devam edecektir. Bu uygulama hala gazeteciliğe hizmet edebilir mi ve çağdaş topluma uygun mudur?

Elde edilen veri ve sonuçların başka çalışmalarda ele alınması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA:

- AKYÜREK, İbrahim :“Çekme Yoksa Vururum”, **Yarın**, Aralık, 1987
- ALDOĞAN, Yazgülü :“Günümüz Türk Basını III”, **A.Ü.SBF, Basın Yayın Yüksekokulu Yıllığı**, 1981
- ALTINDAL, Aytunç :**Türkiye’de Kadın**, Anahtar Kitapları, 5. Basım, İstanbul, Kasım, 1991
- ALTINDAL, Meral :**Osmanlı’da Kadın**, Altın Kitaplar, 1. Basım, İstanbul, Aralık, 1994
- ARAT, Necla :**Türkiye’de Kadın Olgusu**, Say Yayınları, 2. Basım, İstanbul, Mart, 1995
- Kadın sorunu**, Say Yayınları, 2. Basım, Ağustos, 1986
- AZİZ, Aysel :**Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim**, İLAD Yayınları, No:3, Ankara, 1990
- BENDASON, Ney :**Kadın Hakları**, İletişim Yayınları, 1995
- BERGER, John :**Görme Biçimleri**, Metis Yayınları, İstanbul, 1990

- ÇUBUKÇU, Mete :“Zorluklara Göğüs Geren Bir Yayın Aracı ve Dördüncü Kuvvet” , **Gazete Nedir Ne Değildir ve Basın Özgürlüğü**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1984
- DEMİRAY, Uğur :“Basın” **İnsan İletişimin Boyutları**, Ed:Cengiz TEKİN, A.Ü. Eğitim Teknik ve Yaygın Eğitim Vakfı Araştırma ve Bilimsel Yayınlar Dizisi No: 003, Eskişehir, 1988
- DEMİRKENT, Nezih :**Sayfa, Sayfa Gazetecilik**, Altın Kitaplar, 1. Baskı, Mart 1982
- DERMAN, İhsan :**Fotoğraf ve Gerçeklik**, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1991
- DOĞRAMACI, Emel :**Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü**, İşbankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1989
- Status Of Women In Turkey**, Meteksan Co Inc., Ankara, 1989
- FAZIL, Ali :**Temel Fotoğraf Bilgileri**, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1996
- GEZGİN, Suat :**Basında Fotoğrafçılık**, Der Yayınları , 1. Basım, İstanbul, 1994

- GÖKÇE,Orhan :**İçerik Çözümlemesi**, Selçuk Üniversitesi Yayınları, İletişim Fakültesi Yayınları No: 1, 2. Baskı, Konya, 1995
- İNUGÜR, M. Nuri :**Basın ve Yayın Tarihi**, Çağlayan Yayınevi, 2. Basım, İstanbul, 1982
- KALFAGİL, Sabit :**"Fotoğraf Kriterleri"**, Sanat ve Sanat Eğitimi, İstanbul Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını
- Fotoğraf Sanatında Kompozisyon**, Fotoğraf Yayınları Teknik ve Teorik Dizi 3, 1. Baskı, Ağustos, 1991
- KARASAR, Niyazi :**Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 4. Basım, Ankara, 1991
- Araştırmada Rapor Hazırlama**, Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., 7. Basım, 1994
- KAVAKLI, Oğuzhan :**"Basında Sorumluluk"**, Türk Basının Sorunları Sempozyumu, A.Ü. Yayınları, Ankara, 1986
- KERNS, Robert L. :**Photojournalism**, Prentice Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey 07632, 1980

- KOCABAŞOĞLU, Uğur :“Milli Mücadele Sözcülerinden: Anadolu’da Yenigün”, **A.Ü. SBF. Dergisi**, Cilt: XXXVI, No: 114, Ocak-Aralık, 1981
- KORAY, Necla :**Türkiye’de Kadınlar**, İletişim Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1995
- MACBRİDE, Sean :**Bir Çok Ses Tek Bir Dünya** (İletişim ve Toplum–Bugün ve Yarın), Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara, 1993
- MİNİBAŞ, Türkel :“Basında Kadın”, Der: Arat, Necla. **Türkiye’de Kadın Olgusu**, Say Yayınları, 2. Basım, İstanbul, Mart, 1995
- OKTAY, Ahmet : “Toplumsal Değişme ve Basın”, **Bilim, Felsefe, Sanat Yayınları İnceleme Dizisi**, İstanbul, 1987
- OZANKAYA, Özer :“ Türkiye’de Yığın İletişimin Demokratik Siyasal Kültür Gelişimindeki Yeri ve Önemi”, **A.Ü. SBF. Dergisi**, Cilt: XXXIV, Ocak- Aralık, 1990
- ÖKTEM, Niyazi :“Gazetecinin Gücü ve Sorumluluğu”, **İletişim Dünyası**, Sayı: 10, Temmuz-Ağustos, 1992
- ÖZKÖK, Ertuğrul :**Sanat İletişim ve İktidar**, Tan Yayınları, Ankara, 1982

- RİGEL, Nurdoğan :**Medya Ninnileri**, Sistem Yayıncılık, 2. Basım, İstanbul, Ocak,1994
- SAİM, Hikmet :**Kadın Kendini Arıyor**, Venüs Yayınları, İstanbul, 1991
- SAKTANBER, Ayşe :**Türkiye’de Medyada Kadın**: “ Serbest Müsait Kadın, veya İyi Eş, Fedakar Anne”, Der: Şirin TEKELİ
- SONTAG, Susan :**Fotoğraf Üzerine**, Çev: Reha Akçakaya, Altıkırkbeş, İstanbul, 1993
- TEKELİ, Şirin :**“1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar”**, **Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’sinde Kadın**, Der: Şirin TEKELİ, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990
- Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, Birikim Yayınları, Yerli Araştırmalar Dizisi:6, 1. Basım, Mart, 1982
- “ Türkiye’de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri”, ABADAN-UNAT, Nermin, **Türk Toplumunda Kadın**, Sosyal Bilimler Derneği Yayını: 375-410, Ankara, 1979
- Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1993

- TOUCHMAN, Gaye :**Hearth & Home:Images Of Women In The Mass Media**, Oxford University Press, New York, 1978
- TOKGÖZ, Oya :**Temel Gazetecilik**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1981
- YAKTIL, Gürsel ve diğerleri :“Ulusal Gazetelerde Kadın İmajı”, **Kurgu Dergisi**, S:8, 1990
- YILMAER, Hasan :“Gazete Fotoğrafı”, **Fotoğraf Sanatı Dergisi**, Ekim, 1988
- YÜKSEL, Haluk-
DEMİRAY, Uğur :**Basının Toplumsal İletişimdeki İşlevleri**, A.Ü. Eğitim Tek. ve Yaygın Eğitim Vakfı-Eğit.Arş. ve Bilimsel Yayınlar Dizisi No: 002, Eskişehir, 1988
- ZILLIOĞLU, Merih :**İletişim Nedir?**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1993